

Vrline i zablude građanskog novinarstva

Kostanjevac, Tanja

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University North / Sveučilište Sjever**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:122:806982>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-11**

Repository / Repozitorij:

[University North Digital Repository](#)

**Sveučilište
Sjever**

Diplomski rad br. _NOV_2023

Vrline i zablude građanskog novinarstva

Tanja Kostanjevac, 3381/336

Koprivnica, rujan 2023. godine

Prijava diplomskog rada

Definiranje teme diplomskog rada i povjerenstva

ODJEL	Odjel za komunikologiju, medije i novinarstvo		
STUDIJ	sveučilišni diplomski studij Komunikologija, mediji i novinarstvo		
PRISTUPNIK	Tanja Kostañjevac	MATIČNI BROJ	3381/336
DATUM	5. 9. 2023.	KOLEGIJ	Uredništvo
NASLOV RADA	Vrline i zablude građanskog novinarstva		
NASLOV RADA NA ENGL. JEZIKU	The virtues and fallacies of citizen journalism		
MENTOR	Željko Krušelj	ZVANJE	izvanredni profesor
ČLANOVI POVJERENSTVA	1. izv. prof. dr. sc. Lidija Dujć, predsjednica 2. doc. dr. sc. Krešimir Lacković, član 3. izv. prof. dr. sc. Željko Krušelj, mentor 4. doc. dr. sc. Irena Radej Miličić, zamjenska članica 5.		

30 76

30 76

Zadatak diplomskog rada

BROJ	68_KOMD_2023
OPIS	

Pristupnica ima zadatak detaljno istražiti fenomen tzv. građanskog novinarstva, od okolnosti njegova internetskog nastanka pa do raznih oblika egzistiranja u medijima, domaćim i inozemnim. Naglasak treba biti na vrlinama takvog javnog komuniciranja, pogotovo u smislu demokratizacije medija i brzine reagiranja na najrazličitije događaje, ali i njegovim manama i zabludama, jer građani-novinari nepoznavanjem novinarskih pravila i vještina te pravno-etičkih normi unose kaos u medijski prostor, srozavajući mu profesionalnu razinu i ugrožavajući vjerodostojnost.

Zato će pristupnica:

- prikupiti i analizirati svu relevantnu stručnu literaturu i internetske izvore vezane uz genezu i oblike građanskog novinarstva,
- u važnijim hrvatskim medijima, kao i onima u susjednim zemljama, pronaći primjere afirmacije i korištenja raznih modela građanskog novinarstva;
- napraviti istraživanje o načinu na koji javnost vrednuje takvu medijsku djelatnost;
- iz svega toga izvući relevantne zaključke o aktualnim dosezima i budućnosti građanskog novinarstva.

ZADATAK URUČEN	5.9.2023	POTPIS MENTORA	
----------------	----------	----------------	--

SVUČILIŠTE
SIEVER

**Sveučilište
Sjever**

Odjel za komunikologiju, medije i novinarstvo

Diplomski rad br. _NOV_2023

Vrline i zablude građanskog novinarstva

Studentica

Tanja Kostanjevac, 3381/336

Mentor

izv. prof. dr. sc. Željko Krušelj

Koprivnica, rujan 2023. godine

Predgovor

Iako postoji već mnogo radova na temu građanskog novinarstva, iznimno je važno istraživati i raditi na toj temi i dalje kako bi javno mnijenje imalo što svježije podatke o istome. U današnje doba interneta, građansko novinarstvo postalo je kao „dobar dan“ – svatko tko posjeduje mobilni uređaj, potencijalni je novinar građanin, ukoliko se nađe na licu mjesta nekoga važnog događaja i zabilježi to fotografijom ili videozapisom. Tehnologija je uzela maha i koliko je dobro biti uvijek povezan sa svijetom, toliko je i loše jer konstantna izloženost virtualnom svijetu i vijestima koje kao konzumenti upravo „upijamo kao spužve“ mogu imati kontradiktoran učinak na nas kao javno mnijenje.

Iz tog razloga nastao je i ovaj diplomski rad kako bi se поближе doznalo što javno mnijenje misli o građanskom novinarstvu, ali i kako bi se prikazale dobre i loše strane građanskog novinarstva. Građansko novinarstvo godinama je prisutno na novinarskoj sceni diljem svijeta, pa i Republike Hrvatske i kao takvo, već se udomaćilo u rubrike mnogih medijskih kuća. Građani su ti koji sada kreiraju vijesti, snimaju videozapise i fotografije, ukazuju na određenu problematiku i slično. To nije njihov primarni posao, odnosno ne primaju plaću za isti, ali često se nađu u ulozi istraživača i postavljaju pitanja koja smatraju bitnima.

Važnost ove teme prepoznao je i izv. prof. dr. sc. Željko Krušelj te je ovu temu objeručke prihvatio za diplomski rad, predloživši pritom naslov „Vrline i zablude građanskog novinarstva“. Ovim putem, zahvaljujem mu na strpljenju, na tome što je bio konstantno na raspolaganju i što je ovu temu također prepoznao kao važnu za javno mnijenje. Također, zahvaljujem i djelatnicima Sveučilišta Sjever u Koprivnici bez kojih put do ovog diplomskog rada ne bi bio moguć.

Sažetak

Ovim diplomskim radom prikazat će se pozitivne i negativne strane građanskog novinarstva, s naglaskom na to kako je danas svima omogućeno objavljivanje bilo kakvog sadržaja. Svrha ovoga rada je, između ostaloga, raznim primjerima pokazati kako građansko novinarstvo funkcionira u praksi, dok je glavni cilj saznati kakvo je viđenje ispitanika koji su ispunili anketni upitnik o građanskom novinarstvu. Kao metodologija ovoga rada, koristio se anketni upitnik koji je poslužio kao sredstvo istraživanja te su u istome sudjelovala 162 ispitanika. Mišljenje ispitanika o građanskom novinarstvu je da ga nužno ne treba poticati, no da će u budućnosti biti još više prisutno nego li je sada.

Ključne riječi: građansko novinarstvo, sadržaj, objavljivanje, ispitanici, anketni upitnik

Abstract

This thesis will present the positive and negative sides of citizen journalism, with an emphasis on how today everyone is able to publish any content. The purpose of this paper is, among other things, using various examples to show how citizen journalism works in practice, while the main goal of the work is to find out the opinion of respondents who filled out a survey questionnaire on citizen journalism. As the methodology of this work a survey questionnaire was used which served as a means of research in which 162 respondents participated. The respondents opinion about citizen journalism is that it should not necessarily be encouraged, but that it will be even more present in the future than it is now.

Key words: citizen journalism, content, publishing, respondents, survey questionnaire

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Problemski okvir rada	3
3. Definiranje pojma građansko novinarstvo	4
3.1. Povijest i podrijetlo građanskog novinarstva	6
3.2. Građansko novinarstvo u novije (moderno) doba	7
3.3. Razlike između građanskog i tradicionalnog (profesionalnog) novinarstva	8
3.4. Vrste građanskog novinarstva	10
3.5. Razlike između građanskog i participativnog novinarstva	11
3.6. Modeli participativnog novinarstva	12
4. Važnost građanskog novinarstva	14
5. Potencijalni rizici građanskog novinarstva.....	16
6. <i>MoJo</i>	19
7. <i>User-generated content i User-generated storytelling</i>	21
8. Građansko novinarstvo u zemljama Balkana	22
8.1. Građansko novinarstvo u Srbiji.....	22
8.2. Građansko novinarstvo u Bosni i Hercegovini	27
8.3. Građansko novinarstvo u Crnoj Gori	31
9. Građansko novinarstvo u Republici Hrvatskoj.....	34
9.1. Portal 24sata (24.sata.hr).....	34
9.2. Portal <i>Indexa</i> (<i>index.hr</i>)	40
9.3. Portal <i>Jutarnjeg lista</i> (<i>jutarnji.hr</i>)	41
9.4. Portal <i>Večernjeg lista</i> (<i>vecernji.hr</i>)	44
10. Građansko novinarstvo u Republici Hrvatskoj na primjerima lokalnih portala	46
10.1. Portal <i>Međimurskih novina</i> (<i>mnovine.hr</i>)	46

10.2. Portal <i>eVaraždin</i> (<i>evarazdin.hr</i>)	50
10.3. Portal <i>ePodravine</i> (<i>epodravina.hr</i>).....	52
10.4. Portal <i>Varaždinskih vijesti</i> (<i>varazdinske-vijesti.hr</i>).....	54
11. Metodološki okvir i cilj istraživanja	57
11.1. Postavljene hipoteze	57
11.2. Metoda anketiranja – anketni upitnik	58
11.3. Rezultati istraživanja i rasprava.....	59
12. Zaključak	77
13. Literatura	80
a) Knjige	80
b) Časopisi, znanstveni i stručni radovi.....	80
b) Mrežni izvori	82
14. Popis slika.....	87
15. Popis grafova	88

1. Uvod

Zahvaljujući internetu, zapravo tehnologiji općenito, danas svatko može objaviti bilo što. Sve češće smo svjedoci pisanju blogova na neku od osjetljivih tema od strane građana, plasiranje fotografija, videozapisa i slično. Tehnologija nam je omogućila ono što je prije bilo rezervirano isključivo za pojedince koji se bave novinarskom strukom – izvještavanje s lica mjesta događaja. U današnje je vrijeme dovoljno imati mobilni uređaj u svom vlasništvu te se već tada može reći kako posjedujemo medij kod sebe. Građanin, ukoliko se našao na licu mjestu, zabilježio to na neki od danas najčešćih načina, fotografijom ili videozapisom, moglo bi se reći da je novinar građanin. Brzina je ono što je, na neki način, odlika građanskog novinarstva. No, koliko je odlika, toliko je i mana, upravo zbog vjerodostojnosti i kvalitete informacija. Iako se u praksi na hrvatskoj medijskoj sceni uglavnom takav sadržaj poslan od strane građana provjerava od strane medija, mogući su propusti.

Kao što je i rečeno, danas svatko tko posjeduje bilo kakav uređaj, može ujedno biti i novinar, ne treba imati visoko obrazovanje kako bi obnašao tu dužnost, što je postavljena pretpostavka, ujedno i prva hipoteza (H1) ovog diplomskog rada. Osim toga, građani danas komuniciraju te su u stalnoj interakciji s medijima na razne načine – putem komentara na portalima ili društvenim mrežama, slanjem pisama redakciji, pozivom na broj telefona, javljanjem u emisiju, slanjem vlastitih „proizvoda” poput fotografija ili videozapisa i slično. Takav pristup dakako ima svoje dobre i loše strane, a pretpostavlja se da javno mnijenje podržava to što može biti u ulozi čitatelja, ali ujedno da ima i mogućnost stvaranja sadržaja (*contenta*), što je druga postavljena hipoteza (H2) ovoga diplomskog rada.

Glavni cilj ovoga rada je temeljem prikupljenih podataka saznati što javno mnijenje misli o građanskom novinarstvu, odnosno kakvo je viđenje ispitanika koji su ispunili anketni upitnik o građanskom novinarstvu koji je izrađen za potrebe ovoga diplomskog rada te hoće li se postavljene hipoteze potvrditi ili ne.

Rad se sastoji od teorijskog, praktičnog i metodološkog dijela. U teorijskom dijelu bit će riječi o samoj definiciji te povijesti i podrijetlu građanskog novinarstva, a zatim će se govoriti i o razlikama između građanskog i profesionalnog novinarstva, kao i vrstama građanskog novinarstva. Kod vrsti građanskog novinarstva spomenut će se i participativno te koje su razlike između participativnog i građanskog novinarstva. Osim toga, bit će riječi i o modelima građanskog novinarstva. Noviji pojmovi poput *MoJa* i *UGC*-a i *UGS*-a također će biti spomenuti i objašnjeni. Nakon ovih pojmova, slijedi praktični dio rada gdje će se prikazati

primjeri građanskog novinarstva u zemljama Balkana kao što su Srbija, Bosna i Hercegovina i Crna Gora. Nakon tih primjera, uslijedit će primjeri iz Republike Hrvatske prikazani na nacionalnim i lokalnim portalima. Završetkom ovih primjera slijedi metodološki dio ovoga diplomskog rada. U poglavlju koje obuhvaća metodološki dio bit će izneseni cilj i hipoteze istraživanja, prikazat će se metoda koja je odabrana za istraživanje te će se prikazati i analizirati dobiveni rezultati. Nakon analiziranih rezultata anketnog upitnika, uslijedit će zaključak, popis korištene literature, kao i slika i grafova korištenih za potrebe pisanja ovog diplomskog rada.

2. Problemski okvir rada

Napretkom tehnologije, postupno je napredovalo i građansko novinarstvo. Danas mediji više nisu prisutni isključivo u tiskanom, već ih se može pronaći i u digitalnom obliku, a osim toga, njihova aktivnost prisutna je sve više i na društvenim mrežama. Pojavljuje se i interakcija između čitatelja i novinara u obliku mogućnosti ostavljanja komentara pod objavljenim tekstom kao i interakcija u obliku dijeljenja videozapisa, fotografija ili nekog teksta od strane građana koji su aktivni na blogovima, društvenim mrežama, dijeleći vlastiti sadržaj i slično. Te druge vrste interakcija poznate su kao građansko novinarstvo. Svrha ovoga diplomskog rada je temeljem primjera koji će biti izloženi, prikazati kako postoje i pozitivni primjeri građanskog novinarstva, kao i oni negativni. Prema istraženim podacima koji će biti prikazani u ovome radu, građansko novinarstvo uglavnom je nastajalo kao odgovor da „istina treba izići na vidjelo”, odnosno građani su htjeli obrađivati teme koje se nisu našle na repertoaru *mainstream* medija. Iako je to rezultiralo u nekim slučajevima na pozitivan način, treba reći kako ipak takav način izvještavanja u konačnici može dovesti do ugrožavanja profesionalne novinarske struke u budućnosti, što predstavlja potencijalan problem.

3. Definiranje pojma građansko novinarstvo

Prema istraženju literaturi za potrebe ovoga diplomskog rada, treba reći kako ne postoji samo jedna točna definicija građanskog novinarstva jer svaki autor smatra upravo „svoju” definiciju točnom.

Cambridge Dictionary građansko novinarstvo definira kao ono koje „provode ljudi koji nisu profesionalni novinari, ali koji šire informacije koristeći web stranice, blogove i društvene medije”.¹ Nadalje, britansko-američka tvrtka *Encyclopædia Britannica Inc.* koja je izdala *Encyclopædije Britannicu*, najstariju enciklopediju na engleskom jeziku², ima sličnu definiciju građanskog novinarstva; drži također kako je to novinarstvo koje obavljaju novinari amateri, a koji informacije šire putem *web* stranica, blogova i društvenih mreža. Postojala je određena doza zabrinutosti oko toga hoće li građani novinari pouzdano izvještavati, pošto nisu kompetentni za taj posao. Unatoč zabrinutosti, građansko novinarstvo proširilo se svijetom.³

Davidović (2020) piše u svom radu „Aktivizam kao odbrana: građansko novinarstvo i njegovi korelati na primjeru studentske populacije u Crnoj Gori“ kako se medijski sadržaj sve više obogaćuje raznovrsnošću, uravnoteženošću i osjetljivošću prema degradiranom dijelu društva, a sve zahvaljujući konstantom doprinosu publike, odnosno građana (Davidović 2020: 71).

Građansko se novinarstvo, isto tako, može definirati i kao mobilizacija običnih ljudi, to jest građana amatera koji igraju aktivnu ulogu u svojoj zajednici i medija koje konzumiraju (Mare i sur. 2018: 5).

Osim toga, neki od autora izjednačavaju pojmove građansko novinarstvo i participativno novinarstvo, no to sve ovisi o tematici kojom se bave u svojim radovima. Prema Allanu (2013), građansko novinarstvo uključuje pružanje raznolikih doprinosa građana te tu spadaju i iskazi očevidaca, audiozapisi, videozapisi, mobilne fotografije ili fotografije digitalnog fotoaparata i slično. Takav sadržaj obično se dijeli na mreži putem e-pošte (e-maila) ili oglasnih ploča, blogova, „wikija”, osobne *web* stranice i stranice društvenih mreža. Opisuje se na različite načine – kao „sadržaj koji stvaraju korisnici” (*UGC – User-generated content*), ali i kao „novinarstvo na terenu”, „novinarstvo otvorenog koda”, „participativno novinarstvo”, „hiperlokalno novinarstvo”, „distribuirano novinarstvo” ili „umreženo novinarstvo” (Allan 2013: 9).

¹ Sve informacije dostupne na: <https://becomeawritertoday.com/what-is-citizen-journalism/>

² Sve informacije dostupno su na: <https://www.britannica.com/topic/Encyclopaedia-Britannica-English-language-reference-work>

³ Sve informacije dostupne na: <https://www.britannica.com/topic/hard-news>

Autorica Mirvajová (2014) u svom radu „The Golden Age Of Citizen Journalism“ ističe nekoliko imena povezanih s građanskim novinarstvom; primjerice, Sean McMullen, jedan od dionika u građanskom novinarstvu, opisuje prirodu ovog zvanja vrlo sažeto – kaže kako je građansko novinarstvo tip novinarstva koji je prakticiran od strane svih ljudi. Prema njemu, to su građani bez propisnih novinskih znanja koji koriste modernu tehnologiju kako bi obavili svoj novinski posao. To se može dogoditi spontano, ali i planirano. Građani koriste svoje pametne telefone kako bi zabilježili vrijedne vijesti ili događaje u koje su uključeni ili kojima su bili svjedoci ili pak, mogu „pokriti“ nešto u svojoj zajednici kao planiranu aktivnost (Mirvajová 2014: 151).

Prema Čerkez (2009), građansko novinarstvo tumači se kao pokret nastao pod nazivom javno ili građansko novinarstvo. Taj pokret nastao je s idejom kako bi se medijski analitičari upozorili na krizu javnog komuniciranja. Između ostaloga, u članku „Osnovna obilježja medijske komunikacije u demokratskoj kulturi“ navodi se kako su mediji upravo ti koji prikazuju nedosljednu sliku svijeta i zbog toga građani imaju iskrivljenu sliku stvarnosti. Štoviše, naglašava se i kako je građansko novinarstvo i više nego poželjno jer je ono osnovna demokracije kao takve. Nadalje, ističu se i brojna imena te njihove teorije o tome što je građansko novinarstvo. Primjerice, sami zagovornici pokreta građanskog novinarstva Jay Blumler, Michael Gurevitch, Jay Rosen mišljenja su kako novinarstvo u takvom obliku ima potencijalno krucijalnu funkciju u smislu prevladavanja krize komuniciranja. Spomenuti zagovornici smatraju kako je upravo uloga samoga novinarstva promocija i stimulacija društvenog i političkog doprinosa građana. Isto tako, mišljenja su kako su građani upravo ti koji bi trebali odabirati vijesti i definirati teme koje bi se trebale naći na repertoaru (Čerkez 2009: 35-36).

Teme demokracije i građanskog novinarstva spominju i autori Vučetić i Vukojević (2022) u radu „Uloga i značaj građanskog novinarstva u BiH“ gdje ističu upravo ono što i prethodno spomenuti zagovornici pokreta; tvrde kako građansko novinarstvo može biti upotrijebljeno kao „dopuna tradicionalnom novinarstvu – prilikom slanja ekskluzivnih fotografija i video-materijala tradicionalnim medijima sa lica mjesta“, „nezavisan izvor informacija za javnost i medije – prilikom kreiranja sadržaja koji se ne nalaze na agendama masovnih medija“ te „kontrolor („*gatewatch*“) rada tradicionalnih medija – prilikom kontekstualizovanja i analiziranja sadržaja koje mediji objavljuju“ (Vučetić i Vukojević 2022: 20).

3.1. Povijest i podrijetlo građanskog novinarstva

Građansko novinarstvo datira još od samog nastanka Sjedinjenih Američkih Država. Sve je počelo od aktivista patriota koji su izdavali pamflete na kojima su se nalazila objašnjenja zašto podržavaju kolonije neovisno od Britanije. Ime koje se ističe je Thomas Paine koji je bio jedan od najutjecajnijih i najpoznatijih novinara. U Paineovih 50 stranica pamfleta pod nazivom *Common Sense* ističe se iz kojeg razloga bi 13 kolonija trebalo zbaciti britansku vlast.⁴

Osim toga, američki građanski rat također je pripomogao građanskom novinarstvu jer su za vrijeme rata dnevnike vodili vojnici, ali i civili. Upravo pomoću svojih dnevnika, pružali su pogled u razorne događaje kojima su bili svjedoci. Za te dnevnike može se reći kako su bili svojevrsni primitivni blogovi koji u početku nisu imali namjenu za širu javnost, no kasnije su poslužili kao iznimno važni informativni dokumenti za povjesničare. Služili su i kao nadopuna časopisima i novinama. Osim spomenutih pamfleta i dnevnika, i fikcija je poslužila također kao sredstvo izvještavanja. Upton Sinclair 1906. godine piše roman *The Jungle*, knjigu čiji je povod bilo šestomjesečno istraživanje koje je odgonetnulo neadekvatne, to jest, opasne kao i nehigijenske uvjete rada u jednoj mesno prerađivačkoj američkoj industriji. Nakon pojave knjige, donesen je *Zakon o čistoj hrani i reakciji na drogu (Pure Food and Drug Act)* i *Zakon o inspekciji mesa (Meat Inspection Act)*.⁵

Krstić (2011) u svom radu „Građansko novinarstvo – šanse i izazovi za novinarsku profesiju“ ističe kako nekolicina autora napominje kako je razvoj telegrafa, telefona, a na posljetku i poštanskog sustava doprinio tome da građani šire vijesti na mnogo većim područjima (Krstić 2011: 100).

U vrijeme mobitela i modernijih tehnologija, atentat na američkog predsjednika Johna F. Kennedyja u Sjedinjenim Američkim Državama također je pokrenuo građansko novinarstvo jer su mnogi ljudi bili svjedoci tog događaja. Nadalje, pojava radija, kao i satelitske televizije također su doprinijele u iznošenju vlastitih mišljenja kod građana, a u novinama su se pojavile te postoje i dan danas, rubrike u kojima je bilo moguće sudjelovati tako da se pošalje pismo uredniku (Krstić 2011: 100).

⁴ Sve informacije dostupne na: <https://www.britannica.com/story/citizen-journalists>

⁵ Sve informacije dostupne na: <https://www.britannica.com/story/citizen-journalists>

3.2. Građansko novinarstvo u novije (moderno) doba

Prema radu „The Golden Age of Citizen Journalism”, autorica navodi kako neki od autora tvrde da su prvi pokušaji građanskog novinarstva u novije vrijeme zabilježeni 60-ih godina 20. stoljeća (Mirvajová 2014: 151).

Iako je tadašnje građansko novinarstvo bilo alternativa *mainstreamu*, ne može se reći da je bilo jednako kao i današnje koje pokriva važne probleme s međunarodnim posljedicama (Mirvajová 2014: 152).

Gotovo sve se promijenilo pojavom interneta i *World Wide Weba (WWW)*, jer 1980-ih godina počinje razvijanje građanskog novinarstva vrlo rapidno. Jedna od prvih tvorevina je *FidoNews*, platforma osnovana 1984. godine. Na ovoj platformi prikupljao se sadržaj sličan onome kakav danas poznaje građansko novinarstvo, a autorica ističe sljedeće:

„*Fidonews* je bio otvoreni *online newsletter* s lokalnom *dial-up* oglasnom pločom pod nazivom *Fido-net*“ (Mirvajová 2014: 152) Početkom 21. stoljeća dolazi do povećanja sadržaja kreiranog od strane građana jer puno mrežnih verzija *mainstream* medija kreiraju posebne kategorije za novinare amatere. Primjerice, *CNN* je kreirao rubriku *iReport*. Ono što valja naglasiti jest da je jedno od upečatljivijih izvještavanja od strane građana bilo za vrijeme terorističkih napada *nine-eleven*, dakle 11. rujna 2001. godine. Tada su mnoge velike *web* stranice tražile nekoga tko je posjedovao autentični materijal od ljudi koji su bili povezani s tom tragedijom.

Isto tako, događaji koji su uslijedili nakon terorističkih napada u Sjedinjenim Američkim Državama imali su etiketu prijelomnih vijesti. Tako u proljeće 2003. godine počinje rasti populacija ratnog bloga, novog, takozvanog borbenog žanra koji se bazirao uglavnom na terorističkim ratovima. Kako su nastali ratni blogovi, tako su ratovi ili pak neka druga vrsta konflikta dali prostora za građansko novinarstvo. Postoje dva razloga za to: jedan je da *mainstream* mediji nisu bili u mogućnosti obraditi ovu temu u potpunosti i nisu se htjeli oslanjati na novinske agencije ili izvore koji distribuiraju isti sadržaj svim medijima jer su trebali nešto emotivno i drugačije, trebali su neku „svoju“ priču. Drugi razlog zašto je to tako jest da su građani novinari htjeli javnom mnijenju, koje nije bilo uključeno u rat ili konflikt, dati do znanja kakva je uistinu situacija (Mirvajová 2014: 152).

Stvaranje sadržaja od strane građana nastavilo se i u narednim godinama: 2001. nakon tsunamija u Aziji, zatim 2005. nakon tornada Katrine, potresa u Kini 2008. i u Japanu 2011. godine (Mirvajová 2014: 152).

U današnje su vrijeme najuspješnije *web* stranice sadrže građansko novinarstvo *Oh My News*, o kojem će biti riječi u nastavku, zatim *American The Daily Me*, *The Latest*, *iReporter*

od CNN-a i *Global Voices*. Osim toga, platforme poput *Twittera*, *Facebooka* i nekada *MySpacea* smatraju se platformama koje koriste novinari građani (Mirvajová 2014: 153).

Platformu *Oh My News* osnovao je Oh Yeon-ho te je poznata njegova izjava kako je „svaki građanin izvjestitelj“. Dnevne novine u obliku *web* stranice osnovao je s još trojicom kolega zbog nezadovoljstva tradicionalnim južnokorejskim tiskom. Nezadovoljstvo nije bilo jedini razlog osnivanja, već osnivači nisu imali dovoljno sredstava za zapošljavanje, a niti tiskanje novina. *Web* stranica *Oh My News* „zapošljavala“ je volontere kako bi kreirala svoj sadržaj.

Sedam godina poslije osnivanja *web* stranice, osnivač Oh Yeon-ho istaknuo je kako je u samom početku stranica brojila svega 727 građana novinara u jednoj državi, a sedam godina kasnije, taj broj popeo se na čak 50 000 suradnika koji su izvještavali iz 100 država.⁶

3.3. Razlike između građanskog i tradicionalnog (profesionalnog) novinarstva

Nakon teorijskog dijela izloženog u prethodnom poglavlju ovoga diplomskog rada i samog porijekla građanskog novinarstva, slijedi uočavanje razlika između građanskog i profesionalnog novinarstva. *Citizen Journalism Guidelines* navodi deset stavki koje se razlikuju od profesionalnog novinarstva. Prva stavka je da građani novinari ne djeluju iz formalne, tzv. sobe, to jest da ne djeluju/izvještavaju iz redakcije, već izvještavaju s bilo kojeg mjesta, često i iz udobnosti svoga doma. Nadalje, stavka koja se navodi kao razlika je brzina zbog *breaking newsa*, odnosno prijelomnih vijesti. Moglo bi se reći kako je u današnje vrijeme ova stavka zastupljena i kod profesionalnog izvještavanja novinara, iako ne bi smjela biti jer se tada gubi na kvaliteti vijesti, kao i vjerodostojnosti. Kao treća stavka navodi se korištenje amaterskih multimedijских uređaja i osnovno uređivanje, a kao četvrta su neprovjerene informacije. Za ove bi se stavke također moglo reći kako su povezane s profesionalnim novinarstvom – baš zbog prethodno spomenute brzine. Peta stavka koja se navodi je kako u građanskom novinarstvu građanin nema obveze odgovornosti i kako može biti prijavljen pod pseudonimom na svom računu, što nije slučaj s profesionalnim novinarstvom. Etička praksa još jedna je od stavki kojih se građani novinari ne pridržavaju, nema regulacije, takozvanih filtera i *gatekeepera*. Što se tiče plaćanja, građansko novinarstvo ne mora biti nužno refundirano novčanom naknadom, a kad je riječ o izvorima oni su građanima novinarima bliži i u mogućnosti su svakodnevno pratiti događaje iz zajednice (Mare i sur. 2018: 7).

⁶ Sve informacije dostupne na: <https://www.britannica.com/topic/citizen-journalism>

Što se tiče profesionalnog novinarstva, u djelu je izdvojeno osam razlika od građanskog novinarstva. Prva koja se navodi je rad novinara u profesionalnom okruženju, odnosno u redakciji. No s druge strane, to više također ne mora biti slučaj jer i profesionalni novinari danas imaju mogućnosti raditi od kuće. Druga stavka je brzina za koju se navodi kako je smanjena za razliku od građanskog novinarstva kako bi se „u miru“ provjerio čitav postupak objave vijesti. Što se tiče uređivanja, ono je svedeno na profesionalno i temeljito uređivanje, a navedeno je i kako se poduzimaju dodatni koraci za provjeru informacija u profesionalnom novinarstvu, za razliku od građanskog novinarstva. Nadalje, za razliku od građana novinara, profesionalni novinar snosi odgovornost, koja je temeljna vrijednost. Etički kodeks je standard, nešto što se podrazumijeva u profesionalnom novinarstvu, postoje regulatorna tijela, kao i *gatekeeperi*, a što se tiče plaćanja, profesionalnim novinarima je to struka pa primaju plaću za obavljanje ovog posla (Mare i sur. 2018: 7).

Za usporedbu, Mirvajová također navodi pet razlika između građanskog i profesionalnog novinarstva. Ističe kako građansko novinarstvo može biti promatrano s dva gledišta: s jedne strane, kao javno mnijenje možemo biti sumnjičavi i reći kako građansko novinarstvo ne može biti u potpunosti zamijenjeno s profesionalnim, dok s druge strane možemo biti optimistični prema sadržaju nastalom od strane amatera i smatrati ga novim i važnim dijelom medija. Građansko novinarstvo ujedno možemo doživjeti i poput novog oblika prikazivanja informacija koji se u potpunosti razlikuje od tradicionalnog načina izvještavanja vijesti (Mirvajová 2014: 153).

Autorica spominje i još neke slične razlike između profesionalnog i građanskog novinarstva. To su također izvori, granice između činjenica i mišljenja, publika, stav prema istini i neovisnost. Što se tiče izvora, ističe se kako je građansko novinarstvo autentičnije od profesionalnog jer se građanin novinar oslanja na svoje vlastito iskustvo, probleme i veze s nečime i kao takvo može poslužiti kao savršeni izvor. Također, iako to nije njihov primaran posao te iako ne pristupaju stvarnosti u potpuno profesionalnom smislu, u „ljudskom“ smislu to je izvrsno izvještavanje. Nadalje, spominju se i granice između mišljenja i činjenica. Granica između mišljenja i činjenica gotovo da je i zlatno pravilo svakog profesionalnog novinara. Vlastita mišljenja, dakako, prisutnija su mnogo više u građanskom novinarstvu (Mirvajová 2014: 153).

Nadalje, ono što se spominje u tekstu je razlika u *target* skupini, dakle publici kod građanskog i profesionalnog novinarstva. Navodi se kako je profesionalni novinski sadržaj namijenjen široj publici, dok s druge strane blog ili videozapis nastao od strane novinara građanina može imati milijun ili pak svega nekoliko pregleda od strane publike. Veličina

publike promjenjiva je – sve ovisi o tome gdje je sadržaj objavljivan, originalan, o čemu je riječ i kolika je važnost objavljenog sadržaja (Mirvajová 2014: 154). Stav prema istini sljedeća je stavka koja se ističe u radu ove autorice. Ona se također zapravo tiče već spomenutih izvora: novinari profesionalci dužni su poštivati Zakon, novinarsku etiku, interna pravila i sve osnove koje se tiču profesionalnog novinarstva općenito, dok s novinarima građanima to i nije slučaj. Provjera informacija jedna je od najvažnijih stavki pisanja vijesti zato što novinari profesionalci, prije same objave vijesti provjere činjenice u više izvora, za razliku od novinara građanina. Takva praksa gotovo da i nije prisutna kada su u pitanju građani novinari, a može dovesti do iskrivljivanja stvarnosti i lažnih vijesti jer građanima novinarima motiv za pisanje ujedno može biti i klevetanje nekoga (Mirvajová 2014: 154). Posljednja je stavka koja se spominje neovisnost. Novinari građani imaju itekako veću slobodu u stvaranju sadržaja nego li je to slučaj s profesionalnim novinarima, a slobodniji su jer mogu objavljivati sadržaj koji nitko ne zahtjeva od njih jer im to nije primarni posao. Međutim, autorica ističe jednu Goodeovu rečenicu:

„Čak i tamo gdje postoji jasna institucionalna neovisnost od tradicionalnih medija, strana građanskog novinarstva može se oslanjati (svjesno ili ne) na norme i tradicije povezane s *mainstream* novinarstvom.“ Sudeći prema ovoj izjavi, čini se kako se još uvijek ne može razgovarati o potpunoj različitosti i neovisnosti u građanskom novinarstvu. Može ju se razmatrati kao alternativu, ali ne u potpunosti kao neovisni sadržaj (Mirvajová 2014: 155).

3.4. Vrste građanskog novinarstva

Kreatori građanskog novinarstva mogu se svrstati u tri skupine, od kojih će se neke od njih još potanje objasniti u poglavljima koja slijede. U prvu skupinu mogu se svrstati pojedinci koji ostvaruju suradnju s novinarima profesionalcima tako što svoj neobrađeni sadržaj, kao što su fotografije ili videozapisi s mjesta događaja, prosljeđuju redakcijama koje ih tada upotrebljavaju za vlastite medijske priče. Autori Vukojević i Vučetić (2022) navode kako su to takozvani slučajni novinari ili svjedoci. Osim toga, i sadržaj koji su stvorili naziva se također „slučajno novinarsko djelo“. „Slučajni novinari“, kao što im i sam naziv kaže, nenamjerno su se našli na licu mjesta, obično u ulozi svjedoka nekog događaja, uz sebe su imali odgovarajuću opremu (najčešće mobilni uređaj) te priliku da taj događaj zabilježe na jedan od načina (fotografijom ili videozapisom). Ova vrsta građanskog novinara podsjeća na *freelancere*, no glavna razlika je u tomu što *freelanceri* primaju plaću za svoj rad, dok „slučajni novinari“ mogu biti nagrađeni novčanom naknadom, ali i ne moraju (Vukojević i Vučetić 2022: 18).

Druga su vrsta građana koji se bave novinarstvom oni koji individualno, slobodno objavljuju sadržaj na vlastitim mrežnim platformama. Vrsta ovog novinarstva je ono što većini javnog mnijenja padne na pamet kada se spomene građansko novinarstvo. Kako su prethodno bili „slučajni novinari“, tako ovu vrstu novinara autori nazivaju „samostalnim građanima novinarima“. Teme kojima se bave nije moguće pronaći na svakodnevnom repertoaru tradicionalnih medija. Isto tako, u ovu skupinu novinara koji stvaraju i također objavljuju vlastiti sadržaj mogu se ubrojiti i novinari aktivisti, odnosno zagovarači, ovisno o tome što im je cilj za ostvarenje. Važno je napomenuti kako takozvano proklamacijsko novinarstvo nije isto što i propaganda. Proklamacijsko, dakle zagovaračko novinarstvo temeljeno je na činjenicama i argumentima koji odražavaju stav određenog ideala koji se zagovara. S druge strane, propagatori ništa ne temelje na činjenicama, niti imaju protuargumente, već je njihov sav temelj na vrijeđanju onih koji ne misle jednako, proširivanju glasina i iskrivljavanju istine (Vukojević i Vučetić 2022: 18-19).

Treću skupinu novinara građanina odlikuju oni koji rabe tradicionalne medije kao resurse za stvaranje vlastitog sadržaja: „Ova vrsta građana novinara provodi svoje vrijeme prateći vijesti, rasprave i glasine iz širokog spektra izvora“ (Vučetić i Vukojević 2022: 19). Ovu skupinu građana novinara autori navode kao korisnu jer tvrde kako oni zapravo dajući dodatan značaj različitim informacijama ostvaruju *gatewatching* ulogu, oni su svojevrsni „kontrolori vrata“. To znači da se medijski sadržaji nastoje sagledati, objasniti i proučiti, ali isto tako, medijski sadržaj se nastoji prokomentirati i analizirati (Vukojević i Vučetić 2022: 19 i 20).

3.5. Razlike između građanskog i participativnog novinarstva

U novinarstvu, naime, osim profesionalnog i građanskog novinarstva, kao i različitih vrsti novinarstva, postoji i podjela na građansko i participativno novinarstvo.

Iako Kunić (2021) u svojoj doktorskoj disertaciji „Komentari građana na informativnim portalima kao dio participativnog novinarstva“ spominje kako „mnogi znanstvenici izjednačavaju pojam građanskoga i participativnog novinarstva“ (Kunić 2021: 21), to ipak nije tako jer je, kako objašnjava u nastavku rada, pojam participativnog novinarstva ipak razinu viši od samoga građanskog novinarstva. Naime, participativno novinarstvo moglo bi se definirati kao pojam koji se odnosi na angažman građana koji svojim sadržajem doprinose u takoreći, kontroliranim uvjetima medija, a pod taj pojam ubraja se i interakcija između građana i novinara, primjerice u obliku komentara na portalima. S druge strane, pojam građansko novinarstvo, iako je već objašnjen iz više izvora u prethodnim poglavljima u ovome

diplomskom radu, prema autorici, definira se kao novinarstvo u kojem građani djeluju slobodno, u tzv. nekontroliranim uvjetima i bez kooperacije s profesionalnim novinarima, na primjer kroz pisanje blogova i objave sadržaja na društvenim mrežama (Kunić 2021: 21). Prema Vučetiću i Vukojeviću (2022), participativno novinarstvo jedna je od varijanti novinarstva. Sami građani sudjeluju u stvaranju sadržaja (na primjer snimanju videozapisa ili fotografiranju raznih fotografija), zatim u plasiranju tog istog sadržaja ka profesionalnim novinarima, no ovdje njihovo novinarstvo završava. U tom slučaju, slanjem sadržaja, oni nemaju nikakav daljnji značaj u samom stvaranju teksta ili priloga koji će biti objavljen ili emitiran (Vučetić i Vukojević 2022: 16-17).

3.6. Modeli participativnog novinarstva

Prema Tomki (2012), postoji nekoliko modela participativnog novinarstva. Još od najranijih novina, postojalo je posebno mjesto, odnosno rubrika koja je bila namijenjena isključivo za sadržaj građana. Primjer toga je pisanje pisama uredniku, što je zaživjelo čak i danas u medijima. U ovom modelu najčešće javno mnijenje predlaže neke teme koje smatraju da bi se trebalo obraditi i objaviti u medijskom prostoru, uglavnom političke ili kriminalističke konotacije, u svakom slučaju neke osjetljive teme. Javno mnijenje ima velik utjecaj na samo kreiranje vijesti jer je svojevrsni *trigger* za poduzimanje daljnjih radnji od strane medija koji će, nakon što ispituju istinitost i vjerodostojnost dobivene informacije, krenuti u daljnje istraživanje potencijalne vijesti. U ovome modelu, dojava se nalazi najčešće u pisanom obliku, a ponekad i slikovnim, odnosno u obliku fotografija (Tomka 2021: 251).

Nadalje, navodi komentare kao indikator publike i izvor informacija kao drugi model. Jedan od ključnih načina povezivanja s publikom su komentari u mrežnim medijima. Oni su svojevrsni pokazatelj čitanosti nekog portala, kroz njih proizlaze mišljenja javnog mnijenja, stvara se potencijalni prostor za oglase i slično. Niški urednik portala *Južne vesti* pozitivno gleda na komentare građana: „Pre svega tako stvaramo prisniji odnos sa čitaocima, stvaramo uzajamno poverenje. Osim toga, tako se često može doći do informacije pre bilo kog drugog novinara ili agencije. Najveći deo *breaking news* priča dolazi upravo od dojava građana“ (Tomka 2012: 252). Iako komentari često mnogim pojedincima služe isključivo kao „ispušni ventil“ ili pak kao oglašavanje koje nije plaćeno, Tomka tvrdi kako medijske organizacije koje su istraživane vrlo intenzivno motre upravo komentare građana kako bi pronašle nove vijesti, stoga komentari mogu poslužiti i kao vrijedan resurs informacija (Tomka 2012: 253-254).

Nadalje, postoji i transmedijalni model integracije. Ovaj model gotovo je identičan s prethodno spomenutim, no važna razlika je u tomu što se sva interakcija koja uključuje komentare, raspravu i informacije odvija na nekoj od društvenih mreža, a ne na baznoj stranici portala. To je najčešće na *Facebook* platformi ili na *Twitteru*. Međutim, povelika je razlika između komentara na matičnoj stranici portala i na društvenim mrežama, a razlog je jednostavan; na matičnoj stranici često je moguće komentirati pod raznim pseudonimima, to jest lažnim imenima, dok na *Facebook* stranici javnost najčešće ima profile pod vlastitim imenom i prezimenom (Tomka 2012: 254).

Posljednji model participativnog novinarstva koji se u radu spominje jest hibridni model. Taj model zapravo koristi interakciju i izgradnju simetričnoga medijskog prostora. Kao primjer može se uzeti televizija *BBC* te njeni projekti kao što je *Video Nation*. Domaći primjer koji Tomka spominje je srpski portal *B92*, o kojem će biti više riječi kasnije u radu: „U ovom prostoru određen broj korisnika prelazi na drugu stranu medijske komunikacije i postaje novinar-amater. Oni sami biraju teme, određuju dinamiku, stil i fokus izveštavanja, pa čak i uređuju komentare koji se na tom sajtu postavljaju“ (Tomka 2012: 254).

4. Važnost građanskog novinarstva

Iako se pojam građanskog novinarstva najčešće povezuje s negativnom konotacijom jer je riječ uglavnom o pojedincima koji na amaterski način prikupljaju i kreiraju sadržaj koji prethodno često niti ne provjeravaju, građansko novinarstvo ipak ima i svoje prednosti.

Naime, angažman građana koji pružaju putem medija često uključuje neometan, kao i necenzuriran sadržaj, a samim time i višu razinu demokratizacije društva. Izvještavanje o raznoraznim temama nadopunjava već aktualne teme na dnevnom redu, a na taj se način određenom problemu može pristupiti s više od jedne strane te je moguće promotriti širu sliku (Ivanović 2018: 8).

Za razliku od prijašnjih vremena, kada je uloga publike isključivo bila neaktivne prirode, što znači da ona nije sudjelovala ni u kom obliku u stvaranju sadržaja, niti interakciji s profesionalnim novinarima, zahvaljujući tehnologiji koja svaki dan sve više napreduje to se promijenilo iz korijena. Pojavom interneta, korisnici, dotad pasivni dionici, postali su aktivni sudionici. Ivanović (2018) tvrdi kako su vrijednosti novinarskoga posla već od ranije obezvrijeđene te da je od iznimne važnosti da se istina čuje:

„Bitno je da se čuje istina i ako istina ima koliko i ljudi na planeti, onda se treba svima dopustiti da je iznesu“ (Ivanović 2018: 8). Ukoliko neki mediji ne žele da se čuje istina, za razliku od prošlih vremena, u današnje vrijeme postoje alati da ona izađe na vidjelo (Ivanović 2018: 8).

Prema Bogdanović (2013), građansko novinarstvo upravo i živi zbog dvosmjerne komunikacije, a angažman građana i njihovi proizvodi imaju svoj osobni potpis, iskustvo i direktni su. Blogeri postaju sve popularniji pa novinari profesionalci često traže savjete od njih, gostuju u raznim emisijama, a na taj način nastaje suradnja između novih i starih medija (Bogdanović 2013: 75).

Zanimljivo je istraživanje koje je Bogdanović spomenula u svome radu „Građansko novinarstvo u Srbiji“ u kojemu je zaključeno kako građansko novinarstvo nije ugroza profesionalnom:

„Mladi novinari koji su učestvovali u istraživanju Centra za medije i medijska istraživanja na Fakultetu političkih nauka pod nazivom „Profesija na raskršću – novinarstvo na pragu informacionog društva“, čiji su rezultati objavljeni 2011. godine, smatraju da građansko novinarstvo i nove tehnologije neće ugroziti njihovu profesiju. Oni smatraju da blogere ne bi trebalo potcenjivati i da blogosfera već postaje veliko tržište informacija, a za komentatore kažu da im anonimnost daje mnogo veću slobodu izražavanja nego što je imaju novinari koji trpe pritisak urednika i medijske kuće. Međutim, koliko god publika volela da čita komentare, oni

smatraju da to neće ugroziti potrebu za postojenjem tekstova profesionalnih novinara“
(Bogdanović 2013: 75-76).

Dakle, građansko novinarstvo trebalo bi gledati kao dopunu profesionalnom novinarstvu.

5. Potencijalni rizici građanskog novinarstva

Upravo zbog široke rasprostranjenosti interneta, 20-ih godina 20. stoljeća iznošenje vijesti omogućeno je javnom mnijenju cijeloga svijeta. Tehnologija je ta koja je omogućila građanima proizvodnju vlastitog sadržaja i njihovu distribuciju, što je nekada bilo osigurano isključivo za novinare profesionalce. Za razliku od ne tako daleke prošlosti, danas svaki pojedinac može kreirati vijest putem bloga, društvenih mreža i ostalih platformi (Krstić 2011: 99). Internet je zapravo i sama bit građanskog novinarstva, ističe Bogdanović. Svatko tko je informatički pismen te kod sebe ima tehnologiju u bilo kojem obliku u mogućnosti je prisustvovati javnoj raspravi ili u izradi vlastitog sadržaja (Bogdanović 2013: 72).

Međutim, iako je internet dao široku mogućnost za razvoj građanskog novinarstva te unatoč tome što postoji mnogo prednosti koje građansko novinarstvo ima, ono sa sobom nosi i potencijalne rizike. Javnost također preuzima određeni rizik kada se odluči informirati iz platformi/kanala ovakve prirode. S pojavom prvih blogova i *UGC*-a (*User-generated-contenta*), kao i *UGS*-a (*User-generated storytellinga*), o kojima će u sljedećem poglavlju biti riječi, neke od napisanih priča/potencijalnih vijesti koje su se pojavile postale su primjeri opasnosti kako lako određena priča koja nema provjerene izvore, kao niti podatke, može biti dezinformacija za javno mnijenje (Husejnefendić 2020: 13).

Kao primjer obmanjujuće vijesti Husejnefendić (2020) u radu pod nazivom „Mogućnosti građanskog novinarstva u demokratizaciji komunikacije u Bosni i Hercegovini (kvantitativna analiza)“ navodi vijest o teškom infarktu nekadašnjega čelnog čovjeka *Apple*a, Stevea Jobsa. Tu vijest prenio je *CNN*, to jest, njihova rubrika *iReport*, zadužena za primanje sadržaja građana. Ustanovilo se kako je vijest u cijelosti bila netočna, a potencijalni rizik u ovome slučaju bila je prevelika želja medija da priču, odnosno potencijalnu vijest, objavi bez dodatne provjere o tome je li sadržaj uopće istinit. Stoga, autor navodi upravo brzinu, već spomenutu stavku u prethodnom dijelu ovoga diplomskog rada, kao potencijalni i rizik, ali i pogodnost građanskog novinarstva: građani su u mogućnosti kreirati sadržaj puno prije medijskih kuća, no to povlači za sobom rizik da se zbog nedostatka vremena informacija neće stići provjeriti (Husejnefendić 2020: 13).

Može se reći kako su građani novinari kada se govori o novoj tehnologiji dosta brzi prijenosnici, ako ne i najbrži s regionalnih područja, naročito u vrijeme neke krizne situacije ili katastrofe kao što je u ranijem poglavlju spomenuto, slučaj s *nine-elevenom*. No, opet treba biti svjestan da zbog brzine treba biti zabrinut jer u nedostatku vremena za provjeru točnosti

informacije javno se mnijenje lako može dovesti do lažnih informacija, obmana, pa tako i opće pomutnje među publikom (Husejnefendić 2020: 13-14).

Nadalje, drugi rizik građanskog novinarstva koji autor navodi jest težnja građana za prenaplašavanjem, prenapuhavanjem određene situacije i mogućim stvaranjem opće panike među publikom. Glavni je razlog ovoga rizika, prema autoru, nestručnost novinara građanina, iako ovaj rizik postoji i kod profesionalnih novinara, koji se može umanjiti medijskim treningom. Novinar amater, dakako, vrlo vjerojatno neće razmišljati o tome je li potencijalna vijest koju je zabilježio opasna po javno mnijenje i hoće li ostaviti bilo kakve implikacije. Problem se zapravo uvećava ukoliko i sam profesionalan novinar ne razmišlja o tome hoće li sadržaj vijesti utjecati (i kako će utjecati) na javno mnijenje i hoće li je eventualno ne objaviti, ukoliko smatra taj sadržaj na neki način provokativnim i slično. Stoga, ukoliko novinari profesionalci ne razmišljaju o tome, to će se itekako odraziti i na građansko novinarstvo (Husejnefendić 2020: 14).

Kao treći rizik, treba spomenuti apsolutno pomanjkanje regulative i etike. Kako bi kod novinara profesionalaca ova dva pojma trebala biti pri samom vrhu važnosti kada je izvještavanje u pitanju, kod građana novinara to je sasvim druga priča. Sama etičnost u građanskom novinarstvu ograničena je na minimum. Pojedinci se vode svojim moralom i takozvanim osjećajem „da je nešto dobro“. Kada je riječ o objavama građana novinara na vlastitim platformama s privatnim profilima, blogovima ili *YouTube* kanalima, ne postoji sustav koji bi regulirao taj sadržaj. S druge strane, kada građani novinari plasiraju svoj sadržaj nekoj medijskoj kući putem portala ili društvenih mreža, tada nastupaju upravo te medijske kuće, dakle ti *mainstream* mediji koji su mjerodavni i odlučuju hoće li poslani sadržaj od strane novinara građana biti objavljen i postati vijest ili neće. Osim što tada određeni *mainstream* medij preuzima odgovornost na sebe o tome hoće li sadržaj biti objavljen ili neće, također trebaju „sirovi“ materijal preraditi (npr. ako je riječ o nekim eksplicitnim scenama i slično) i dužni su upozoriti javno mnijenje na vrstu sadržaja koju objavljuju (Husejnefendić 2020: 14).

Sljedeći rizik koji se spominje je previše osoban pristup prilikom izvještavanja. Iako bi se za ovaj potencijalni rizik moglo reći kako je svojevrstan tzv. potpis građanina novinara, on ipak uvelike predstavlja rizik za građansko novinarstvo, odnosno za bilo koje novinarstvo. Autor kao manu ovoga rizika navodi preveliku slobodu i subjektivnost građana novinara prilikom njegova stvaranja i izvještavanja (Husejnefendić 2020: 14).

Posljednji rizik koji se navodi jest narušavanje profesionalnoga novinarskog posla i gubitak vrijednosti. Iako mediji koji zaprimaju amaterske snimke i fotografije građana raspolažu njima

i objavljuju ih, uvijek postoji zabrinutost od strane novinara profesionalaca da će biti uskoro zamijenjeni „ljudima s ceste“ (Husejnofendić 2020: 14).

6. *MoJo*

Kao što je već spomenuto u prethodnim poglavljima ovoga diplomskog rada, kod građanskog novinarstva sve se „vrti“ oko proizvodnje vlastitog sadržaja (*contenta*), stoga neke medijske kuće imaju i posebnu rubriku za takav sadržaj, o čemu će biti riječi u nastavku ovoga rada. Da takav pristup nije idealan te da ujedno i sa sobom nosi određene rizike, kao i to da šteti profesionalnom novinarstvu, rečeno je već u prijašnjem dijelu ovoga rada, a to potvrđuju i mnogi znanstveni radovi. Jedan od tih je i ulomak pod nazivom „Mobilno novinarstvo – izazovi i prilike“ iz rada pod nazivom „Novi mediji – generator novih tehnika manipulacija“, autorica Petre Kovačević i Tanje Baran (2016) koje su istraživale temu građanskog novinarstva te konstatirale da ono nije baš dobro, da ne može svatko biti novinar te da nije svaka informacija vijest.

U novije vrijeme modernih tehnologija od iznimne je važnosti spomenuti pojam *MoJo* (*Mobile Journalism*). Taj pojam nije usko vezan uz samo građansko novinarstvo, već uz novinare profesionalce. Međutim, zbog doba digitalizacije u kojoj živimo, potrebno ga je spomenuti. Definicija tog pojma ima široku primjenu jer se odnosi na mikroblogging, društvene medije koje se koriste, snimanje i montažu videomaterijala, ali i fotografiranje i izvještavanje isključivo s terena. Mobilno novinarstvo predstavlja sasvim novi oblik na koji način se vijesti prikupljaju i proizvode od najnovijih inovacija prilikom izvještavanja i objavljivanja multimedijskog sadržaja koji je namijenjen ciljanoj skupini, odnosno publici koja ih prati putem mobilnih telefona (Perišin i Kovačević 2016: 119).

Nadalje, pojam mobilno može biti promatran na dva načina; mobilno, u smislu da je novinar koji obavlja svoj posao mobilan, to jest da se koristi različitim alatima, tehnologijom na terenu. Drugi pogled na riječ mobilno, kao što i sama riječ kaže, odnosi se na mobilne uređaje. Pojavom i nevjerojatnom brzinom razvitka tehnologije dogodile su se promjene u samome novinarstvu i ulozi novinara (Perišin i Kovačević 2016: 118).

Jedan je od benefita *MoJa* da se sadržaj vizualizira, a popularnost mu se vidi i po tome što je sve više tražen i kada je riječ o natjecajima za posao: „Istraživanjem više od 700 natječaja za posao prvih 10 televizijskih i novinskih tvrtki u Sjedinjenim Državama (*Wenger et al.*, 2014) utvrđeno je da se za velik broj radnih mjesta u televizijskom, radijskom i internetskom novinarstvu traže upravo *MoJo* vještine“ (Perišin i Kovačević 2016: 119).

Bez obzira na to o kojoj medijskoj platformi je riječ, poslodavci sve više traže od svojih potencijalnih zaposlenika da znaju rukovati mobilnim uređajima, to jest prikupljati potencijalne

vijesti putem istih. Nadalje, mobilni uređaji adekvatni su i za interakciju s publikom, što se također smatra izuzetno važnim (Perišin i Kovačević 2016: 119).

7. User-generated content i User-generated storytelling

No, iako je *mobile journalism* „rezerviran“ za novinare profesionalce, upravo je on taj koji je uspio osigurati da se publika educira i sama djeluje putem široke rasprostranjenosti medija. Autori navode „kako taj oblik izvještavanja stvara nove digitalne zajednice u kojima nastaje sadržaj čiji su kreatori sami korisnici“ (Perišin i Kovačević 2016: 119).

U vezi s tim što znače kratice *UGC* i *UGS*, Perišin i Kovačević (2016) spominju Ivu Buruma i Stephena Quinna, novinare koji razmatraju dvije vrste ovakvog izvještavanja, *UGC* (*User-generated content*) i *UGS* (*User-generated storytelling*). Naime, osnovna je razlika to što *UGC* predstavlja sadržaj nastao od strane korisnika koji nije obrađen, što znači da ga građanin plasira prema medijima „sirovog“. To odgovara novinskim agencijama, kao i televizijskim mrežama zbog toga što tada nije zahtjevna montaža. S druge strane, *UGS* predstavlja priču, također kreiranu od strane samih korisnika, no to je u više razrađenoj, ukomponiranoj formi (Perišin i Kovačević 2016: 119).

Vječna je polemika, dakako, može li se to nazivati novinarstvom uopće ili već naginje prema građanskom novinarstvu? Novinari Quinn i Burum kažu kako to ovisi isključivo o vrijednosti koju priča nosi, dok sveučilišni profesor Jay Rosen sa Sveučilišta u New Yorku tvrdi kako je sve ono novinarstvo što čovjeku širi horizonte. Pretpostavka je kako sadržaj koji je zabilježen putem mobilne tehnologije može predstavljati novinarski sadržaj, no neosporno je to da većina tog sadržaja ne obuhvaća niti novinarsku, a niti informativnu vrijednost (Perišin i Kovačević 2016: 119).

8. Građansko novinarstvo u zemljama Balkana

U ovome poglavlju i potpoglavljima koja slijede, na temelju primjera bit će predstavljeno kako građansko novinarstvo izgleda u zemljama Balkana kao što su Srbija, Bosna i Hercegovina i Crna Gora. Istražujući za potrebe ovoga diplomskog rada, uočen je pozamašan broj podataka o građanskom novinarstvu u spomenutim državama. Osim primjera, bit će spomenute i neke činjenice iz znanstvenih radova.

8.1. Građansko novinarstvo u Srbiji

Bogdanović (2018) u svom radu „Građansko novinarstvo u Srbiji” navodi kako je u Republici Srbiji, što se tiče samog novinarstva na internetskoj platformi, ono tek u začetku (Bogdanović 2018: 76). Kako je rad objavljen prije pet godina, pretpostavka je kako se do sada to stanje promijenilo.

Portali koji su postupno uvodili neke rubrike i povećali svoj sadržaj su *Blic*, *RTS*, *B92* kada su se iz tiskovina prebacili u digitalne vode. Osim toga, svoja mrežna izdanja uvelike su oplemenili opcijama kao što je mogućnost ostavljanja komentara ispod objavljenih tekstova, pojavljuju se i blogovi za rasprave, sadržaj je moguće podijeliti na platformama društvenih mreža, a uvode se i poveznice kojima je moguće pristupiti. Nadalje, autorica navodi kako bi domaći mediji tek trebali motivirati građane na aktivnost i uključenost, pogotovo kada je riječ o pitanjima koja su bitna za same pojedince i zajednicu (Bogdanović 2018: 77).

Osim toga, autorica navodi kako je upravo zbog nezadovoljavajuće razine slobode izvještavanja u Srbiji, uz male plaće i pritiske kojima podliježu novinari profesionalci, građansko novinarstvo dođe kao „glas razuma“. Istraživanje pod nazivom „Profesija na raskršću“ koje Bogdanović (2018) spominje u radu, ukazuje na to kako političke stranke koje čine vladajuću koaliciju čine najveći pritisak na rad medija (Bogdanović 2018: 78).

Kao jedan od glavnih odraza građanskog novinarstva je blog. Kako je blog svojevrsni osobni dnevnik, tako je sve više moguće vidjeti i u tradicionalnim medijima tekstove koji su preneseni sa scene bloga. Autorica na primjeru bivše zastupnice u Parlamentu Srbije Branke Stamenković objašnjava potencijal bloga. Iz ovog je primjera vidljivo kako je blog dobro poslužio za pokretanje javne debate o dotad tabu temi. Riječ je bila o nezadovoljstvu žena na koji način su tretirane u srpskim rodilištima. Stamenković je pod lažnim imenom *Krugolina Borup* u kolovozu 2008. godine na blogu *B92* objavila osobno, loše iskustvo s poroda. Nakon toga, krenula je erupcija priča od strane drugih žena koje su doživjele isto tako neugodno

iskustvo. Njena objava je za niti tjedan dana brojila preko 100 komentara pojedinaca. U listopadu iste godine tekst je nadopunjen i ponovno objavljen, a komentiralo ga je gotovo 200 ljudi u samo tri dana, a i jedan i drugi tekst pročitani su otprilike sedam tisuća puta. Ono što je inovacija kod ovog slučaja – građani se uključuju u javnu raspravu, sudjeluju komentiranjem i iznošenjem vlastitih iskustava o do tada „zabranjenoj“ temi, a većina se uglavnom žalila na ružno ponašanje od strane medicinskih sestara, koje je uključivalo nedostupnost, ignoriranje, vrijeđanje i psovanje (Bogdanović 2018: 79-80).

Osim objave kojom je Stamenković itekako digla prašinu, njen daljnji rad nastavio se na stranici *www.majkahrabrost.com* koji je, uz blog *B92* postao sastajalište roditelja, trudnica, majki, baki, očeva i svih onih koji su željeli bolje sutra u srpskim rodilištima. Stamenković je tada otišla i korak dalje te uputila apel građanima da potpišu peticiju koja je namijenjena ministru zdravstva. Peticija je sadržavala nekoliko ključnih pitanja kojima se htjelo ukazati na iznimno loše stanje u srpskim rodilištima. Za samo četiri dana, peticiju je potpisalo 1200 pojedinaca, a za deset mjeseci ta se brojka popela na čak 6000 potpisa. Konačno rješenje doneseno je 2009. godine, nakon što je dogovoreno da se tijekom te godine nakon otpusta iz bolnice roditeljama da anketni upitnik koji trebaju ispuniti. Svaka tri mjeseca rezultati su analizirani i prikazivani na skupnim konferencijama za medije, a rezultati ankete pokazali su višu ocjenu općeg stanja u rodilištima (Bogdanović 2018: 80-81).

Tako je stranica *Majka hrabrost* iz jedne slučajne građanske kampanje pretvorena u udruženje građana koja ima nekoliko zaposlenika i svoje stalne prihode. Udrugu su financirale uglavnom inozemne tvrtke, ali i Ministarstvo zdravstva Republike Srbije. Osim toga, suradnja između udruge i Ministarstva zdravstva ostala je redovna, a tijekom 2009. godine organizirane su i edukativne radionice te je usvojena *Uredba o poboljšanju položaja porodilja* (Bogdanović 2018: 81-82).

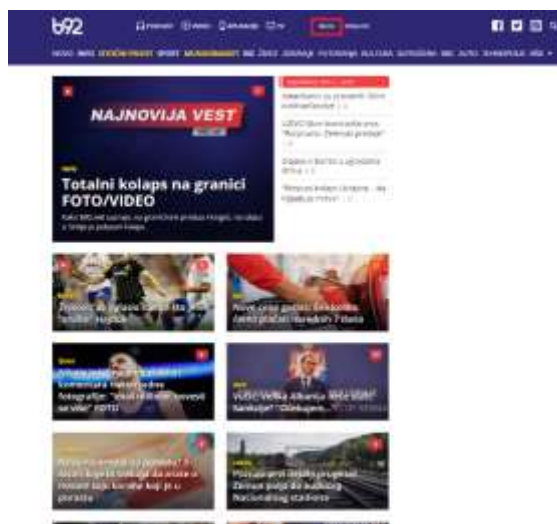
Slika 8.1.1. Objava Branke Stamenković o neugodnom iskustvu s poroda⁷

Krstić (2011) piše o tome kako se u Republici Srbiji pomak građanskog novinarstva dogodio kada je u mjestu Paraćin eksplodiralo skladište municije. U tom slučaju, mrežni mediji bili su brži od tradicionalnih, objavivši fotografije i videozapise. Procvat sudjelovanja građana u građanskom novinarstvu zbio se i za vrijeme proglašenja nezavisnosti Kosova – snimke građana obiše su *web* platforme pa tako i cijeli svijet (Krstić 2011: 108).

Tomka (2012) u svom istraživačkom dijelu rada navodi također primjer s mrežne platforme B92. Na toj platformi postoji rubrika *Blog* na kojoj se nalazi sadržaj kreiran isključivo od strane građana. Na *Blogu*, pojedinac uživa slobodu kreiranja sadržaja te ima mogućnost biranja teme, stila, određivanja fokusa, kao i dinamike pisanja. U slučaju B92, događa se da najčitaniji tekstovi na blogu mogu završiti na naslovnoj strani portala B92. Tomka navodi kako je upravo B92 dobar primjer edukativne prakse za publiku. Ukoliko profesionalni novinari procjene da sadržaju novinara građana treba dati na važnosti, tada taj kreirani sadržaj s bloga prelazi na sami

⁷ Izvor: https://www.b92.net/zdravlje/roditeljstvo.php?yyyy=2009&mm=02&dd=27&nav_id=347309

portal B92. Profesionalni novinari dodatno provjeravaju taj sadržaj, istraže ga i postavljaju na naslovnu stranicu. Na taj način se i publika obučava za daljnje kreiranje kvalitetnog medijskog sadržaja (Tomka 2012: 255).

Slika 8.1.2. Primjer izgleda naslovne strane portala B92 i prikaz inačice Blog⁸

Slika 8.1. 3. Primjer izgleda bloga na portalu B92⁹

Nadalje, portal 021.rs, pokrenuo je akciju „Šta to sija u mom kraju” u kojem je uputio građane da pošalju kratke priče opisujući kraj u kojem žive. Ovoj inicijativi priključio se velik

⁸ Izvor: <https://www.b92.net/>

⁹ Izvor: <http://blog.b92.net/>

broj građana te je poslano čak više od dvije stotine priča. Akcija je privukla ljude koji vole takav način izražavanja, ali i javno mnijenje koje takvo izražavanje u pričama voli pročitati (Tomka 2012: 255).

Međutim, za vrijeme istraživanja za potrebe ovoga diplomskog rada pronađeni su podaci kako je izgubljena arhiva tekstova i fotografija, što je vidljivo na *Slici 8.1.4*.

Osim toga, portal *021.rs* i inače ima praksu pozivati građane da se angažiraju slanjem svojeg sadržaja, što je vidljivo *Slici 8.1.5*.

Slika 8.1.4. Obavijest građanima o izgubljenim materijalima koje su poslali portalu 021.rs¹⁰

Slika 8.1.5. Apel portala 021.rs na slanje sadržaja od strane građana¹¹

¹⁰ Izvor: <https://www.021.rs/story/Novi-Sad/Vesti/155630/OBAVESTENJE.html>

¹¹ Izvor: <https://www.021.rs/menu/index/74>

8.2. Građansko novinarstvo u Bosni i Hercegovini

Kada je riječ o građanskom novinarstvu u Bosni i Hercegovini, Ivanović (2018) piše u priručniku o građanskom novinarstvu pod nazivom „Građansko novinarstvo“ o tome kako službeno postoji demokracija u BiH, no sloboda medija i dalje je pod upitnikom. Navodi kako je upravo građansko novinarstvo ono što građanima daje da progledaju, da ne prihvaćaju samo puke informacije koje im se serviraju, da propitkuju i samoinicijativno istražuju. Autorica navodi nekoliko primjera u kojima su sudjelovali građani novinari: godine 2013. građani su zakrčili put automobilima u ulaze zgrade Predsjedništva u gradu Sarajevu radi nemogućnosti tromjesečnog djeteta da otputuje u inozemstvo na liječenje zbog neimanja putovnice i JMBG-a. Te iste godine u srpnju je izglasan drugi *Zakon* o JMBG-u, što je pokazalo kako su ovi prosvjedi urodili plodom – upravo je doprinos građana novinara doveo do toga. U veljači 2014. godine dogodili su se prosvjedi u Tuzli zbog pobune radnika kojima plaća nije isplaćena čak 54 mjeseca. Prosvjedi su rezultirali neredima i nasiljem te je zapaljena kantonalna zgrada. U ovom slučaju, nakon protesta nastale su skupine koje su imale želju utjecati na promjene i skrenuti pozornost na pomanjkanje socijalne pravde u toj državi (Ivanović 2018: 9).

Kao primjer građanskog novinarstva, Ivanović (2018) u priručniku navodi portal *Zamisli.ba*. Ovaj portal namijenjen je isključivo novinarima građanima za pokretanje raznih inicijativa. Platforma je neprofitan medij te poziva građane na sudjelovanje, izražavanje vlastitog mišljenja i kreiranje sadržaja „za bolje sutra“. Kako bi postali građani novinari, autorica navodi sedam koraka na što pojedinac treba pripaziti ukoliko i kada se odluči postati jedan od članova redakcije. Koraci su: „Izaberite svoje područje“, „Znate svoja prava“, „Budite odgovoran/a novinar/ka“, „Počnite pisati“, „Objavite“, „Budite dosljedni“ i „Budite društveni“. Osim toga, u priručniku postoje i upute o tome kako pravilno snimiti fotografiju: „Nagrađivani fotoreporter i medijski trener Frank Folwell dijeli tajne kako snimiti savršenu fotografiju. Građanski novinari i novinarke su naučili njegove savjete tokom *bootcamp*-a u Egiptu u organizaciji ICFJ Anywhererecalled „Korištenje digitalnih alata u javnom novinarstvu““ (Ivanović 2018: 10-15).

Vučetić i Vukojević (2022) navode nekoliko primjera pozitivne prirode kada je riječ o građanskom novinarstvu. Naime, urednica bloga iz Sarajeva, Jelena Kalinić, koja piše o znanosti, točnije „Quantum of Science“, postala je, prema ocjeni jednoga profesora s privatnog fakulteta, poprilično vjerodostojna u tome što radi jer „priča na njen, drugačiji način“. Ona zapravo smatra kako ovo područje ne dobiva dovoljno medijske pažnje te ga je odlučila približiti široj javnosti svojim angažmanom (Vučetić i Vukojević 2022: 53).

Isto tako, Kemija Hodžić pripada skupini građana novinara, osluškujе probleme Tuzle i prikazuje ih u javnosti. Naime, ona je svojevrsna aktivistica te svojim angažmanom djeluje putem društvene mreže *Facebook*. Nije dio nikakvog uredništva i ima vlastitu publiku. No, osim problema grada Tuzle, danas piše i statuse koji se tiču čitave BiH.

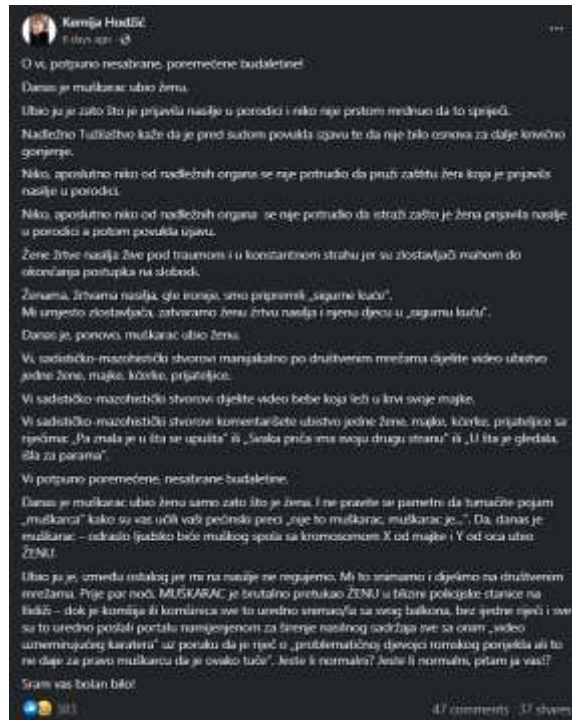
Elmedin Došlo na šaljiv način putem karikatura sugerira i ukazuje na probleme u društvu. On također ima svoju publiku te se već može reći kako je zauzeo poziciju ozbiljnog novinara građana, iako je karikaturist.

Autori spominju i Armina Bungura koji je na poziciji *youtubera*; komentira društveno-političke aktualnosti. Moglo bi se reći da je izgradio vlastiti medij, njegove analize su otprilike na mjesečnoj bazi te on tada komentira sva događanja (Vučetić i Vukojević 2022: 53).

Na *Slici 8.2.1.* i *Slici 8.2.2.* bit će prikazani primjeri statusa na *Facebook* platformi Kemije Hodžić, a na *Slici 8.2.3.* i *Slici 8.2.4.* karikature Elmedina Došla.

Slika 8.2.1. Primjer jednoga od statusa Kemije Hodžić na Facebook platformi¹²

Slika 8.2.2. Primjer jednoga od statusa Kemije Hodžić na Facebook platformi¹³

Slika 8.2.3. Karikatura Elmedina Došla¹⁴

13

Izvor: [https://www.facebook.com/kemija.hodzic.9/posts/pfbid02cG4Jca9VSQ93XV63xHPyGtneFoCgLwzQfQ8DFRk h6dMT1Mb31fcES5WDDbpSLBF11?__cft__\[0\]=AZVzWA1fTWbh2Vqi-jWge67Iq-sv0JA52nvv86wmToCa5_YAeEx](https://www.facebook.com/kemija.hodzic.9/posts/pfbid02cG4Jca9VSQ93XV63xHPyGtneFoCgLwzQfQ8DFRk h6dMT1Mb31fcES5WDDbpSLBF11?__cft__[0]=AZVzWA1fTWbh2Vqi-jWge67Iq-sv0JA52nvv86wmToCa5_YAeEx)

14

Izvor: https://kritikaikarikaturacom.wordpress.com/2022/01/08/minimalac-jeee/?fbclid=IwAR26I8nmeaOUgS8XJYp_Xj4MxQ6wyH5NB9cOxG2x_DNZxWVUVCbR0Rkb_9U

Obrazovanje i Politicari...

Slika 8.2.4. Karikatura Elmedina Došla¹⁵

Još jedan mrežni portal koji treba spomenuti u kontekstu građanskog novinarstva je *Objavi.ba*. Ovaj portal nezavisne medijske prirode nastao je isključivo kako bi novinari građani imali mogućnost izraziti svoje mišljenje: „Objavi.ba izvještava o rezultatima, odnosno o pozitivnim promjenama u društvu, naročito ističući ulogu civilnog društva u izgradnji demokratije u Bosni i Hercegovini i regionu. Pusti priču neka živi!“¹⁶ Portal je od strane profesorice komunikologije zaposlene na javnom fakultetu ocijenjen izrazito pozitivno „jer se tu objavljuju ljudske priče koje se uglavnom ne mogu pronaći u tradicionalnim medijima koji su po pravilu okrenuti ka izvještavanju o dnevno političkim temama“ (Vučetić i Vukojević 2022: 54).

Međutim, da građansko novinarstvo može izmaknuti kontroli, svjedoči i sljedeći primjer; nekoliko grupa na društvenim mrežama namjerno je pozivalo na puč i teror protiv migranata na području Bihaća i Velike Kladaše. Autobusi s migrantima pratili su se od strane običnih građana, dočekivalo ih se i to su bile scene koje su eskalirale nemilim događajima kao što su napadi i kamenovanje. Dakle, društvene mreže poslužile su kao huškački alat što je jedan od negativnih primjera građanskog novinarstva u toj državi (Vučetić i Vukojević 2022: 55-56).

¹⁵ Izvor: https://kritikaikarikaturacom.wordpress.com/2021/12/23/obrazovanje-i-politicari/?fbclid=IwAR0tCJL9qT_z3oHVJWd7eWtIcaHq2rPflMkKTWqjEBt__v7YsYjJMireAf0

¹⁶ Sve informacije dostupne na: <https://objavi.ba/>

8.3. Građansko novinarstvo u Crnoj Gori

Što se tiče Crne Gore i početka građanskog novinarstva u toj državi, tek pojavom privatnih medija započelo je građansko novinarstvo, a kao godina početka može se uzeti 1994. Dotada su postojali samo državni mediji poput *Pobjede*, *TVCG-a* i *Radija CG-a*, neistomišljenici nisu tolerirani, a sadržaj je bio cenzuriran. Radijska postaja *Antena M* bila je prva platforma koja je u svojoj programskoj shemi emitirala emisije koje su dopuštale javljanje građana, iznošenje mišljenja o temama koje imaju značaj u društvu. Osim toga, građansko novinarstvo počinje s razvitkom u Crnoj Gori od pojave računala te neke dnevne novine upravo tada postaju otvorenije prema javnom mnijenju. U dnevnim novinama *Vijesti* to je rubrika pod nazivom *Forum* u kojoj se objavljuju pisma čitatelja, komentari i njihovi stavovi. Osim *Vijesti*, prostor za materijal građana posjeduju i *Pobjeda* i *Dan*. Kada je riječ o televiziji i građanskom novinarstvu na tom mediju, ono se postupno razvija 2006. godine uvođenjem emisije *Robin Hood* Darka Ivanovića. Emisija je bila namijenjena pojedincima suočenima s neizbježnim problemima koje ne mogu riješiti. Tada su se javili redakciji korištenjem otvorene linije telefonskim putem ili preko e-mail adrese. Nakon iznošenja problema od strane građana, novinari su bili ti koji su tada krenuli u istraživanje priče i onda je nastala emisija u kojoj se na neki način pokušalo doći do rješenja problema (Burić 2012: 141).

To je bila kolaboracija medija i građana te u ovom slučaju, sav istraživački posao odrađivali su novinari profesionalci, a građani su bili ti koji su dojavili potencijalnu vijest. Već od samih početaka emitiranja *Robin Hooda*, bila je to jedna od najgledanijih emisija u Crnoj Gori. Cilj je emisije bio prikazati problem sa svih stajališta i dozvoliti svakoj strani da iznese svoja razmišljanja i stav na određenu temu. Treba napomenuti kako su u spomenutoj emisiji uz građane sudjelovali i visoki dužnosnici, ministri, predsjednici općina i slično. Emisija *Robin Hood* i dalje se prikazuje na *Televiziji Crne Gore*, a kako se prikazuje na javnom servisu, postoji mogućnost da postane još popularnija i utjecajnija (Burić 2012: 141).

Građansko novinarstvo na televiziji vidljivo je i na *TV Vijesti* u emisiji pod nazivom *Magazin bez granica*. Međutim, za razliku od *Robin Hooda*, ova emisija stremi populizmu kako bi privukla što veći broj gledatelja. Iako, postoje i dobri primjeri te emisije gdje kao i kod *Robin Hooda* novinari istražuju priče plasirane od strane publike, negativna je strana kada u emisiji ne poštuju profesionalne standarde izvještavanja te se priča javnosti prikazuje na senzacionalistički način (Burić 2012: 142).

Stefan Jelić diplomirao je međunarodne odnose i diplomaciju, a kasnije usavršio svoje obrazovanje i kao diplomirani pravnik postao specijalist međunarodnog prava na Pravnom

fakultetu Univerziteta u Crnoj Gori. Osim toga, bio je angažiran u mnogo aktivnosti u obliku projekata, pa tako i u projektu pod nazivom „Strukturalna analiza sadržaja štampanih medija u Crnoj Gori“. Njegov doista bogati životopis može se pronaći na blogu na kojemu svakodnevno obrađuje aktualne teme. Između ostaloga, piše i o stanju o građanskom novinarstvu u modernije vrijeme, odnosno u eri mobilnih uređaja koji se danas masovno koriste općenito, ali i kada je riječ o građanskom novinarstvu u Crnoj Gori. Naime, začetnikom građanskog novinarstva smatra portal *Vijesti*. Ovaj portal bio je prvi koji je uveo rubriku namijenjenu građanima pod nazivom *Reporter čitalac*.¹⁷

Nadalje, spominje *Radio Televiziju Crne Gore (RTCG)* koja je osmislila Android aplikaciju putem koje je građanima omogućeno praćenje TV programa, uz stabilnu internetsku vezu. Osim navedene pogodnosti koju aplikacija nudi, postoji i opcija *Budi reporter* preko koje je građanima omogućeno distribuiranje vlastitih sadržaja ka redakciji. Prema Jelićevu mišljenju, u budućnosti će biti gotovo nepojmljivo da redakcija nema opciju za slanje materijala građana, a isto tako smatra kako će sudjelovanje građana kao aktivnih stvaratelja sadržaja doprinijeti društvenoj odgovornosti jer će građani osvijestiti i izvještavati objektivno o temama koje osobno smatraju važnima.¹⁸

U nastavku, na *Slici 8.3.1.* prikazan je primjer poziva građanima u angažmanu kreiranja sadržaja na portalu *Vijesti.me*, dok je na *Slici 8.3.2.* primjer izgleda portala *RTCG.me* u obliku *Android* aplikacije. *Slika 8.3.3.* prikazuje crnogorski portal *Pcnen* koji također posjeduje rubriku namijenjenu za slanje materijala građana.

Slika 8.3.1. Poziv građanima da se angažiraju u kreiranju sadržaja na portalu Vijesti.me¹⁹

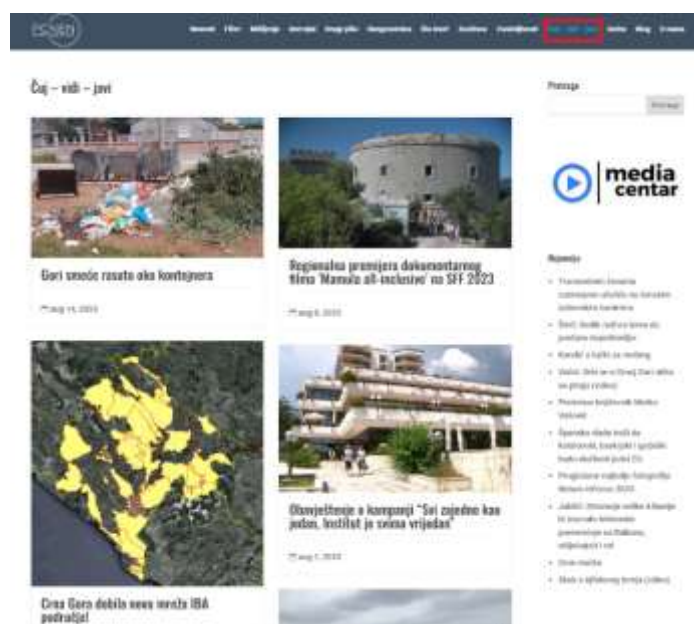
¹⁷ Sve informacije dostupne na: <https://stefanjelicblog.wordpress.com/2015/08/17/gradjansko-novinarstvo-u-crnoj-gori/>

¹⁸ Ibid.

¹⁹ Izvor: <https://www.vijesti.me/citalac-reporter>

Slika 8.3.2. Primjer izgleda portala RTCG.me u obliku Android aplikacije²⁰

Slika 8.3.3. Primjer izgleda rubrike za dojava čitatelja pod nazivom „Čuj-vidi-javi“²¹

²⁰ Izvor: <https://stefanjelicblog.wordpress.com/2015/08/17/gradjansko-novinarstvo-u-crnoj-gori/>

²¹ Izvor: <https://www.pcnen.com/portal/category/cuj-vidji-javi/>

9. Građansko novinarstvo u Republici Hrvatskoj

Što se tiče građanskog novinarstva u Republici Hrvatskoj, može se reći kako je ono sve više prisutno; kako u nacionalnim, tako u lokalnim medijima.

U potpoglavljima koja slijede najprije se kroz primjere nacionalnih portala prikazuje građansko novinarstvo u Republici Hrvatskoj. Bit će analizirani portali *24sata.hr*, *index.hr*, *jutarnji.hr* i *vecernji.hr*. Kako živimo uglavnom u eri mobilnih uređaja i interneta, tako će i u ovome dijelu diplomskog rada biti riječi o građanskom novinarstvu na portalima.

Na temelju istraživanja u svrhu pisanja ovog diplomskog rada, može se zaključiti kako u Republici Hrvatskoj ne postoje mediji putem kojeg objavljuju samo i isključivo novinari građani, već su to uglavnom suradnje novinara profesionalaca s novinarima građanima. Građani uglavnom pošalju svoj sadržaj u određenu redakciju, a novinari profesionalci odluče zaslužuje li taj sadržaj objavu u mediju ili ne.

9.1. Portal 24sata (24.sata.hr)

Nacionalni medij koji je prvi poticao na angažman građana je *24sata*. Čitateljima se od samog početka nastanka ovoga medija nudi novčana naknada za poslani materijal. Osim toga, tekst iz 2007. godine koji je samo portal *24sata.hr* objavio, ističe naslovnice novina na koje su dospjele fotografije poslane od strane građana. To je samo dokaz koliko su već tada čitatelji bili motivirani za slanje sadržaja, a o tome svjedoče i *Slike 9.1.1. i 9.1.2.* Osim što su objavljene fotografije čitatelja, one su i honorirane iznosom od 1000 kuna, što je istaknuto na naslovnoj strani novina.

Slika 9.1.1. Primjer naslovnice 24sata i sadržaja građana koji su dospjeli na naslovnu stranu²²

Slika 9.1.2. Primjer naslovnice 24sata i sadržaja građana koji su dospjeli na naslovnu stranu²³

Nadalje, u novije vrijeme, točnije 2014. godine, portal *24sata.hr* objavio je ponovno tekst pod nazivom „Snimi, prijavi, dojavu, pošalji i postani naš čitatelj reporter!“ u kojem poziva građane na angažman u kreiranju sadržaja, a objava je prikazana na *Slici 9.1.3*.

²² Izvor: <https://www.24sata.hr/ostalo/naslovnice-24sata-kreiraju-i-nasi-citatelji-reporteri-38189/galerija-19266>

²³ Ibid.

Slika 9.1.3. Poziv građanima da sudjeluju u kreiranju sadržaja²⁴

U ovom slučaju pozivaju čitatelje također da pošalju svoje, kako kažu priče, dakle svoj sadržaj, a oni će ga objaviti i nagraditi iznosima od 100 do 1000 kuna. Nagrada se odnosila i na tiskani i na digitalni sadržaj, ovisno o tome gdje je sadržaj objavljen. Čitatelji su svoj sadržaj u mogućnosti poslati na više načina: pozivom na broj telefona, *MMS*-om, *Viber* ili *WhatsApp* porukom. Osim ovih mogućnosti, postoji i mogućnost slanja e-mail adresom, porukom putem društvene mreže *Facebook*, koristeći *Twitter* ili pak preko aplikacije koja se nalazi na samom portalu *24sata.hr*.

Pripremajući se na dolazak eura, *24sata* objavljuje tekst u ljeto 2022. godine, apelirajući ponovno na građane da slobodno šalju svoj materijal. Ovaj put, nagrada se kreće u iznosu od 15 do 130 eura, a u nastavku teksta istaknuli su koliko se ponose svojim čitateljima koji su im bili od pomoći u kreiranju sadržaja te su naposljetku i adekvatno nagrađeni, što je prikazano na *Slici 9.1.4. i 9.1.5.*

²⁴ Izvor: <https://www.24sata.hr/snimi-prijavi-dojavij-posalji-i-postani-nas-citatelj-reporter-375937>

vijesti *screenshot* tog videozapisa, tada stoji natpis „Snimio naš čitatelj“. Navedeno je vidljivo na *Slici 9.1.6.* ispod ovoga teksta.

Slika 9.1.6. Primjer na koji način portal 24sata.hr popisuje videozapis poslan od strane građana²⁷

Kada čitatelj pošalje fotografiju, a *24sata.hr* je objavi, ispod fotografije stoji opis: „Foto: čitatelj 24sata“, čiji primjer je prikazan na *Slici 9.1.7.*

²⁷ Izvor: <https://www.24sata.hr/fun/video-usred-zagreba-snimio-prasinski-vrtlog-dizao-se-i-30-metara-kao-da-je-mini-tornado-903206>

Slika 9.1.7. Primjer na koji način 24sata.hr potpisuje fotografiju poslanu od strane čitatelja²⁸

Kako je već u prethodnom tekstu navedeno na koji način čitatelji mogu slati svoj sadržaj u redakciju 24sata, treba reći i kako na njihovoj izbornoj traci postoji za to posebni odjeljak, što je prikazano na Slici 9.1.8. u nastavku.

Slika 9.1.8. Primjer izgleda naslovne strane portala 24sata.hr i inačice „Imaš priču, fotografiju ili video?“²⁹

²⁸ Izvor: <https://www.24sata.hr/news/guzva-na-maksimirskoj-zbog-sudara-tramvaja-i-automobila-718744>

²⁹ Izvor: <https://www.24sata.hr/>

9.2. Portal *Indexa* (*index.hr*)

Za razliku od portala *24sata.hr* na kojem postoji rubrika za koju građani mogu slati svoj sadržaj, kod portala *index.hr* to nije slučaj. Iako se mogu pronaći tekstovi s materijalima poslanim od strane građana kao što su videozapisi i fotografije, rubrike namijenjene građanima nema. Kako to izgleda u praksi, prikazuju *screenshotovi* fotografija ispod ovoga teksta.

Slika 9.2.1. Primjer na koji način *index.hr* potpisuje fotografiju poslanu od strane građana³⁰

Slika 9.2.2. Primjer na koji način *index.hr* potpisuje videozapis poslan od strane građana³¹

³⁰ Izvor: <https://www.index.hr/vijesti/clanak/video-pogledajte-kako-vjetar-u-zagrebu-rusi-veliku-dizalicu/2480883.aspx>

³¹ Izvor: <https://www.index.hr/vijesti/clanak/video-pogledajte-kako-vjetar-u-zagrebu-rusi-veliku-dizalicu/2480883.aspx>

Kao što se vidi iz priloženoga, *index.hr* poslani materijal od strane građana, primjerice fotografije, potpisuje s „Čitatelj Indexa“. Isto je s videozapisima. Istražujući portal *index.hr*, vidljivo je kako u danas, ali ni ranije, u tekstovima nije bilo apela građanima da šalju svoje sadržaje. Unatoč tome što ne pozivaju građane da se angažiraju u slanju svojeg materijala, portal *index.hr* ponekad objavi fotografiju ili videozapis građana koji smatraju važnim. Pretpostavlja se kako ga ne honoriraju, točnije nigdje se ne navodi da je taj materijal plaćen.

9.3. Portal *Jutarnjeg lista (jutarnji.hr)*

Pokušaj približavanja publici s ciljem da se građani uključe u istraživanje i „postanu reporteri“ imao je i *Jutarnji list*. Naime, na njihovom portalu nalazi se tekst iz 2007. godine u kojemu daju mogućnost čitateljima da pošalju svoje priloge ukoliko se zateknu na nekom, po njima, važnom mjestu ili svjedoče nekom važnom događaju. U ovom su se slučaju od čitatelja tražile isključivo fotografije i uz njih napisana vijest, dakako također od strane čitatelja. Fotografije su objavljivane i u tiskanom izdanju. Ukoliko je odabrana fotografija uz napisanu vijest bila objavljena na naslovnoj strani *Jutarnjeg lista*, uslijedila je nagrada u iznosu od 500 kuna i godišnja pretplata na tiskano izdanje *Jutarnjeg lista*. S druge strane, ako je fotografija s viješću objavljena unutar lista, nagrada je iznosila 100 kuna. Sve navedeno prikazano je na *Slici 9.3.1. i 9.3.2.*

Slika 9.3.1. Apel upućen građanima za sudjelovanjem u kreiranju sadržaja³²

³² Izvor: <https://www.jutarnji.hr/naslovnica/saljite-nam-fotografije-i-osvojite-nagrade-3792180>

2. POŠALJITE je zajedno s osobnim podatcima (ime i prezime, adresa, kontakt) mailom na adresu reporter@jutarnji.hr, uploadom na web stranicu www.jutarnji.hr, donosite je osobno ili pošaljite poštom na adresu Jutarnjeg lista Koranačka 2, 10000 Zagreb. OBEZBEĐENO naznačite želite li da vaše ime objavimo u novinama, tj. na portalu.

3. PROVJERITE je li vaša vijest objavljena u Jutarnjem listu.

POŠALJI SVOJU FOTOGRAFIJU I VIJEST!

Nedavno se kvalitetnoj suradnji na obostrano zadovoljstvo, a sve radi provedbenog izjašnjavanja javnosti o aktualnim događajima u našem okružju.

Budite naš reporter!

Slika 9.3.2. Apel upućen građanima za sudjelovanjem u kreiranju sadržaja³³

Slika 9.3.3. Primjer označavanja fotografije na portalu jutarnji.hr poslana od strane čitatelja³⁴

³³ Ibid.

³⁴ Izvor: <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/nevjerojatan-video-iz-spanskog-snimljen-trenutak-rusenja-krova-sa-zgrade-15357136>

Slika 9.3.4. Primjer označavanja fotografije poslana od strane građana na portalu jutarnji.hr³⁵

Slika 9.3.5. Primjer videozapisa poslanog od strane građana³⁶

U posljednje vrijeme nije poznato honoriraju li materijal koji im pristigne od strane građana, jer na stranicama se više ne objavljuje pozivni tekst na temu. Kao što je vidljivo, na *Slici 9.3.3.*, fotografija je potpisana „Čitatelj Jutarnjeg“, a na *Slici 9.3.4.* punim imenom i prezimenom pod pretpostavkom da je pojedinac htio da mu se to objavi. Što se tiče videozapisa, ovdje ne postoji poseban potpis, već je napisan kratki opis koji je prikazan i u samome videozapisu, što je vidljivo na *Slici 9.3.5.*

³⁵ Izvor: <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/citatelj-s-paga-pogledajte-more-to-jos-nisam-vidio-znanstvenici-nije-zbog-potresa-ovo-je-razlog-15307062>

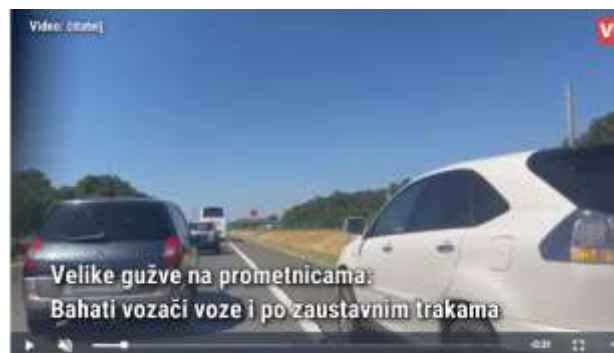
³⁶ Izvor: <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/nemoj-mi-to-stavljati-na-moje-stvari-pogledajte-kako-je-razjareni-gost-potpuno-izgubio-zivce-na-nasoj-poznatoj-plazi-15359946>

9.4. Portal *Večernjeg lista* (*vecernji.hr*)

Što se tiče *Večernjeg lista*, prema istraženim podacima nisu pronađeni pozivi građanima da šalju svoj sadržaj ukoliko se nađu na mjestu nekog, po njima, važnog događaja. Istražujući portal, uočljivo je da je spomenuti medij ipak objavljujivao takav materijal. Način na koji *vecernji.hr* potpisuje fotografije i videozapise ne razlikuje se mnogo od ostalih već spomenutih medija. To je prikazano na *Slici 9.4.1. i 9.4.2.*

Slika 9.4.1. Primjer označavanja fotografije poslana od strane građana³⁷

Slika 9.4.2. Primjer označavanja videozapisa poslanog od strane građana³⁸

Zaključno, može se utvrditi kako od svih spomenutih hrvatskih medija najviše pažnje čitateljima i njihovu sadržaju pruža *24sata.hr*. Jer, kao što je i spomenuto, na njihovom portalu

³⁷ Izvor: <https://www.vecernji.hr/zagreb/urusila-se-fasada-u-ilici-citatelj-pala-je-na-plocnik-1680718>

³⁸ Izvor: <https://www.vecernji.hr/vijesti/video-neprihvatljivo-ponasanje-nestrpljivi-vozac-zele-izbjeci-guzve-pa-voze-po-zaustavnoj-traci-1695436>

postoji i rubrika za „reportere novinare“ te su oni jedini koji nude novčanu naknadu za poslani materijal. S druge strane, ostali portali, iako objavljuju tekstove s fotografijama i videozapisima građana, takvu suradnju novčano ne nagrađuju, barem koliko je to bilo moguće istražiti.

10. Građansko novinarstvo u Republici Hrvatskoj na primjerima

lokalnih portala

Kako je u prethodnom dijelu teksta bio analiziran odnos nacionalnih portala prema građanskom novinarstvu na njima, odnosno koji od njih otvoreno nude čitateljima slanje svojih materijala, tako će u ovom poglavlju biti riječi o lokalnim medijima. Bit će analizirana četiri portala: *Međimurske novine (mnovine.hr)*, *eVaraždin (evarazdin.hr)*, *Varaždinske vijesti (varazdinske-vijesti.hr)* i *ePodravina (ePodravina.hr)*.

10.1. Portal *Međimurskih novina (mnovine.hr)*

Međimurske novine, dakle portal *mnovine.hr*, ima na svojoj alatnoj traci rubriku pod nazivom „Šaljite nam“. Klikom na taj prečac otvara se stranica na kojoj se javnosti nudi opcija slanja vijesti, fotografija, komentara ili pritužbi, osmrtnice ili sjećanja, malih oglasa i slično. Iako posebno postoji mogućnost slanja vijesti i fotografija, prilikom otvaranja prečaca za slanje vijesti u podnožju je prikazana i mogućnost prilaganja fotografija. Treba napomenuti kako portal *mnovine.hr* ne spominje u svojim oglasima novčanu naknadu za poslani materijal. Kako to u praksi izgleda, prikazano je na *Slici 10.1.1.*

Pošaljite nam vijest

Ispunjavajući formu poslat ćete obavijest našim urednicima. Molimo Vas da ukratko napišete zašto ste zainteresirani za ovaj sadržaj i kako biste ga objavili na našem portalu. Sadržaj koji pošaljete bit će objavljen u Medijama i na našem portalu www.mnovine.hr.

Ime i prezime*

Adresa e-pošte*

Broj telefona*

Vijest*

Fotografija 1
 Otkloni sadržaj | Nije odabran ni jedna datoteka

Fotografija 2
 Otkloni sadržaj | Nije odabran ni jedna datoteka

Fotografija 3
 Otkloni sadržaj | Nije odabran ni jedna datoteka

Fotografija 4
 Otkloni sadržaj | Nije odabran ni jedna datoteka

Fotografija 5
 Otkloni sadržaj | Nije odabran ni jedna datoteka

Ako ste već objavili sadržaj na našem portalu, molimo Vas da nam to obavijestite u polju za komentare u skladu s GDPR-om na adresi zastita@mnovine.hr.

Slika 10.1.1. Upute za slanje sadržaja nastalog od strane građana³⁹

Nadalje, treba istaknuti kako se na portalu *mnovine.hr* objavljuju i pisma čitatelja, a ne samo videozapisi i fotografije. Primjeri označavanja fotografija i vijesti nastalih reagiranjem čitatelja slijede u nastavku.

³⁹ Izvor: <https://www.mnovine.hr/info/posaljite-vijest/>

Čitatelj upozorava na potrgano igralo na dječjem igralištu na ulazu u čakovečki park!

Sanja Herceg · 9. travnja 2021. · 10:12

Facebook Twitter Messenger Email Print

U redakciji Medijurnih vestina oko 19:30 javio se čitatelj te upozorio na potrgano igralo, odavno nekog na dječjem igralištu na samom ulazu u Perivoj Zrinskih.

Igralište nam je do sada uvijek potrgalo drveće i da se na igralu, koje vodi do šetnjegara, vada natat fuak. Može biti opasno za djecu.

— Igralište su izložili na potrganje drveća i ona su potrgana drveće opasnost za djecu. Igralište sam Čakovec se situacije te sam mi rekao da drveće potrgano drveće opasnost za djecu, što treba drže čuvati, jer to nije drveće u šetnjegu.

Ali to su nam do sada sigurno drveće, jer ako oni ne mogu održavati drveće, onda ne mogu održavati i druge stvari na igralu, uključujući i druge stvari koje su opasne za djecu. Zbog toga treba potrgati na potrganje i u čaku, jer ne može da na igralu bude drveće, jer to je nam je **rešenje** u Čakovcu, koji je potrgnut zbog drveća u šetnjegu.

Igralište nam je do sada sigurno drveće, jer ako oni ne mogu održavati drveće, onda ne mogu održavati i druge stvari na igralu, uključujući i druge stvari koje su opasne za djecu. Zbog toga treba potrgati na potrganje i u čaku, jer ne može da na igralu bude drveće, jer to je nam je **rešenje** u Čakovcu, koji je potrgnut zbog drveća u šetnjegu.

Foto: Marko Galambić

Slika 10.1.2. Primjer vijesti nastale apelom čitatelja na problem⁴⁰

⁴⁰ Izvor: <https://www.mnovine.hr/medimurje/citatelj-upozorava-na-potrgano-igralo-na-djecjem-igralistu-na-ulazu-u-cakovecki-park/>

10.2. Portal eVaraždin (evarazdin.hr)

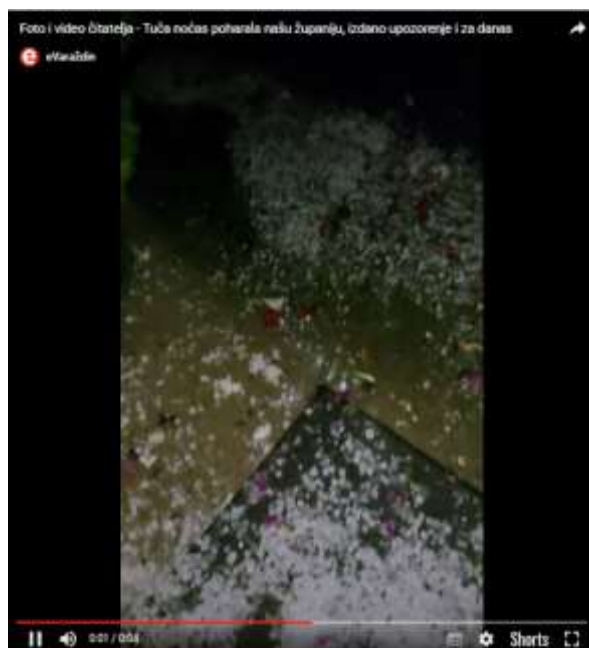
Portal *evarazdin.hr* također je orijentiran na građane te im na svojim stranicama šalje apel za angažmanom. Na izborničkoj traci portala nalazi se rubrika „Pošalji vijest“, što je vidljivo na *Slici 10.2.1.*, na kojoj se navodi kako čitatelj ima mogućnost poslati vijesti, fotografije ili videozapise te biti nagrađen, a iznos honorara ne spominju. Primjer slijedi u nastavku teksta.

Slika 10.2.1. Primjer apela građanima na angažman u kreiranju sadržaja⁴³

Tijekom istraživanja tog portala uočeno je da su fotografije i videozapisi, primjerice iz 2018. i 2019. godine označavani crvenim žigom na samoj fotografiji s natpisom „Foto čitatelja“ i „Video čitatelja“. Ovogodišnje su fotografije, pak, potpisane ispod teksta, ali s identičnim sadržajem: „Foto čitatelja“, a kod videozapisa „Video čitatelja“. U nastavku je i prikaz spomenutog.

⁴³ Izvor: <https://evarazdin.hr/predaj-vijest/>

Slika 10.2.2. Primjer označavanja videozapisa poslanog od strane građana, 2023.⁴⁴

Slika 10.2.3. Primjer označavanja videozapisa poslanog od strane čitatelja, 2019.⁴⁵

⁴⁴ Izvor: <https://evarazdin.hr/magazin/sredistu/foto-i-video-citatelja-tuca-nocas-poharala-cijelu-zupaniju-izdano-upozorenje-i-za-danas-404531/>

⁴⁵ Izvor: <https://evarazdin.hr/magazin/zabava/etv-tenkovi-na-ulazu-u-varazdin-375616/>

Slika 10.2.4. Primjer označavanja fotografije poslana od strane građana, 2018.⁴⁶

Slika 10.2.5. Primjer označavanja fotografije poslana od strane građana, 2023.⁴⁷

10.3. Portal ePodravine (epodravina.hr)

Ono što je zanimljivo kod tog portala jest što je samim dolaskom na naslovnicu, na alatnoj traci pokraj tražilice, ikona za društvene mreže, vremensku prognozu za Koprivnicu te aktualni datum i inačica „Imaš vijest?“. Sudeći po viđenome, moglo bi se reći kako *epodravina.hr* živi od materijala građana, s obzirom na mogućnost slanja vijesti koju pružaju na samoj naslovnoj stranici svog portala. Građanin se doista ne treba truditi tražiti mogućnost gdje može plasirati svoj proizvod. Kako to izgleda, prikazano je u nastavku.

⁴⁶ Izvor: <https://evarazdin.hr/zanimljivosti/foto-citatelja-kako-se-rijesiti-strsljena-i-ne-riskirati-zivot-372451/>

⁴⁷ Izvor: <https://evarazdin.hr/crna-kronika/foto-citatelja-teza-prometna-nesreca-na-autocesti-kod-varazdinskih-toplica-404806/>

Slika 10.3.1. Prikaz mogućnosti angažmana građana na portalu ePodravina.hr⁴⁸

Snimljene fotografije *epodravina.hr* potpisuje uglavnom sa „Snimio čitatelj“ ili „Foto: čitatelji“, a što se tiče videozapisa, njih ne potpisuju posebno, već u tekstu određene vijesti spomenu kako je to videozapis koji im je plasirao građanin. Na *Slici 10.3.2.* i *10.3.3.* prikazano je kako to izgleda u praksi.

Slika 10.3.2. Primjer označavanja fotografije poslana od strane građana⁴⁹

⁴⁸ Izvor: <https://epodravina.hr/imas-vijest/>

⁴⁹ Izvor: <https://epodravina.hr/foto-nevrijeme-ponovno-iznenadilo-podravinu-tuca-pogodila-koprivnicu-i-okolna-naselja/>

Slika 10.3.3. Primjer označavanja videozapisa od strane građana⁵⁰

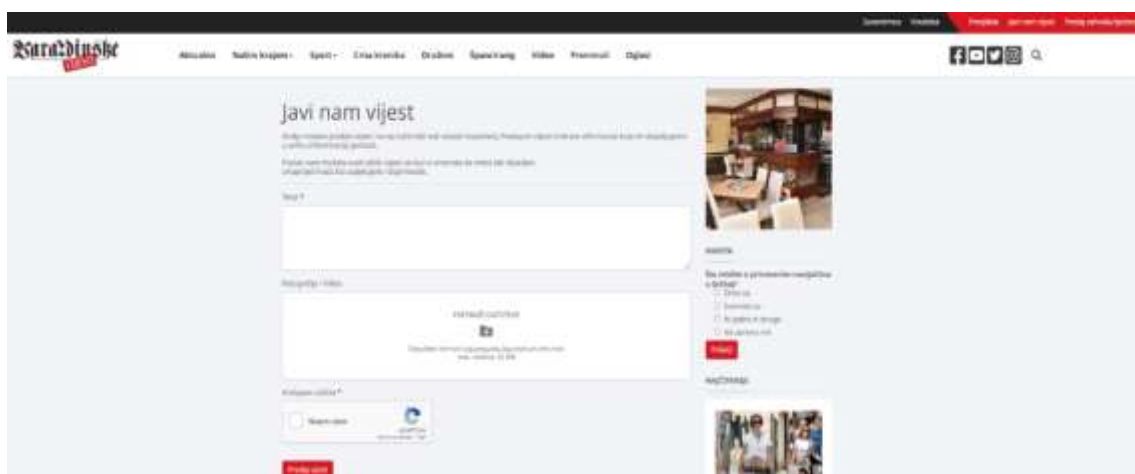
10.4. Portal *Varaždinskih vijesti* (*varazdinske-vijesti.hr*)

Još jedan od lokalnih medija za koji možemo reći da je usmjeren prema građanima jest portal *varazdinske-vijesti.hr*. Naime, 2018. godine, *Varaždinske vijesti* objavile su tekst kojim pozivaju građane na slanje sadržaja, a zauzvrat će im biti poklonjeno mjesec dana pretplate na *Varaždinske vijesti*. No, iz istraženog je vidljivo kako su *varazdinske-vijesti.hr*, priložile na svoju alatnu traku mogućnost pod nazivom „Javi nam vijest“. Kako to izgleda, prikazano je u nastavku na *Slikama 10.4.1. i 10.4.2.*

⁵⁰ Izvor: <https://epodravina.hr/foto-video-drava-poplavila-vikendice-nedaleko-od-izletista-kriznica-naseljena-imanja-nisu-ugrozena/>

Slika 10.4.1. Način portala varaždinske-vijesti.hr da privuku građane na angažman u stvaranju sadržaja⁵¹

Slika 10.4.2. Rubrika za slanje sadržaja građana⁵²

⁵¹ Izvor: <https://www.varazdinske-vijesti.hr/promo/posaljite-nam-vijest-ili-fotografiju-i-osvojite-pretplatu-na-varazdinske-vijesti-11750>

⁵² Izvor: <https://www.varazdinske-vijesti.hr/javi-nam-vijest>

Slika 10.4.3. Prikaz označavanja fotografije poslana od strane građana⁵³

Slika 10.4.4. Primjer označavanja videozapisa poslanog od strane građana⁵⁴

Kao što je i vidljivo na *Slici 10.4.3.*, fotografija je potpisana s „Foto: čitatelj“, dok je, kao što se može zamijetiti, na *Slici 10.4.4.* videozapis potpisan imenom i prezimenom.

⁵³ Izvor: <https://www.varazdinske-vijesti.hr/aktualno/foto-busac-guma-u-varazdinu-se-vratio-opet-stradali-auti-u-rezekovoj-65318>

⁵⁴ Izvor: <https://www.varazdinske-vijesti.hr/video/video-citatelja-u-petrijancu-padala-tuca-velicine-golf-loptica-71755>

Istraživanjem je ipak primijećeno kako potpisivanje fotografija i videozapisa imenom i prezimenom nije česta praksa.

11. Metodološki okvir i cilj istraživanja

U ovome dijelu diplomskog rada, bit će izneseni cilj i hipoteze postavljene u svrhu istraživanja. Također, bit će opisana i metoda, kao i rezultati dobiveni istraživanjem te rasprava. Metoda istraživanja koja je odabrana za potrebe istraživanja diplomskog rada je anketiranje. Anketa je provedena na uzorku od 162 ispitanika, u razdoblju od 19. travnja do 30. lipnja 2023. godine putem *Google obrazaca*. Upravo pomoću anketnog upitnika koji je poslužio kao mjerni instrument za potrebe ovog diplomskog rada, cilj je bio saznati mišljenje ispitanika o građanskom novinarstvu.

Stoga je cilj ovog diplomskog rada saznati kakvo je viđenje ispitanika koji su ispunili anketni upitnik o građanskom novinarstvu koji je izrađen za potrebe diplomskog rada te hoće li se temeljem anketnog upitnika, postavljene hipoteze (H1) i (H2) potvrditi ili ne.

11.1. Postavljene hipoteze

Kako smo općenito izloženi tehnologiji koja iz dana u dan sve više napreduje, ali i brzini i količini informacija koje kolaju oko nas, tako si kao pojedinci dajemo za pravo te informacije na neki način iskoristiti. Naravno, i mediji su ti koji svojim apeliranjem potiču građane da pošalju svoje sadržaje, komentiraju i drugim sličnim interakcijama stvaraju građansko novinarstvo. Činjenica je kako je tehnologija uzela maha, no to nikako ne bi trebao biti razlog da se struka ograniči isključivo na priče, dakle izvještavanje građana, unatoč mnogim pozitivnim primjerima navedenim u ovome radu. Danas svatko tko posjeduje bilo kakav uređaj može ujedno biti i novinar i ne treba imati visoko obrazovanje kako bi obnašao tu dužnost, što je prva postavljena hipoteza (H1) u ovome radu. Osim toga, pretpostavlja se kako javnom mnijenju odgovara što se mogu naći u ulozi čitatelja, ali i stvaratelja sadržaja, što je druga postavljena hipoteza (H2) u ovome radu. Metodom anketnog upitnika hipoteze će se potvrditi ili neće, što će biti analizirano na kraju rada.

11.2. Metoda anketiranja – anketni upitnik

U ovom *online* anketnom upitniku izrađenom isključivo u svrhu diplomskog rada u *Google* obrascima, sudjelovala su ukupno 162 ispitanika. Anketa je bila u potpunosti anonimna i bila je aktivna u razdoblju od 19. travnja do 30. lipnja 2023. godine te su zaključno s tim datumom pohranjivani odgovori. Anketni upitnik prosljeđen je najprije na profilu autorice na društvenoj mreži *Facebook*. Isto tako, anketa je podijeljena i u grupi koja je namijenjena za ispunjavanje anketa, također na društvenoj mreži *Facebook*.

Cilj provedene ankete bio je istražiti, točnije utvrditi mišljenje javnog mnijenja o građanskom novinarstvu, je li ono pozitivno ili negativno, odnosno kakvo je njihovo viđenje o takvom načinu izvještavanja.

Zbog lakšeg praćenja rezultata i njegove kasnije analize, anketni upitnik podijeljen je na četiri odjeljka.

Prvi dio ankete odnosi se na prvih pet pitanja te se sastoji od demografskih pitanja i pitanja o obrazovanju ispitanika koji su pristupili anketnom upitniku.

Drugi set pitanja započinje od sedmog po redu pod nazivom „Građansko novinarstvo“ i sadrži pitanja koja se odnose na mišljenje i znanje ispitanika o samom pojmu građanskog novinarstva.

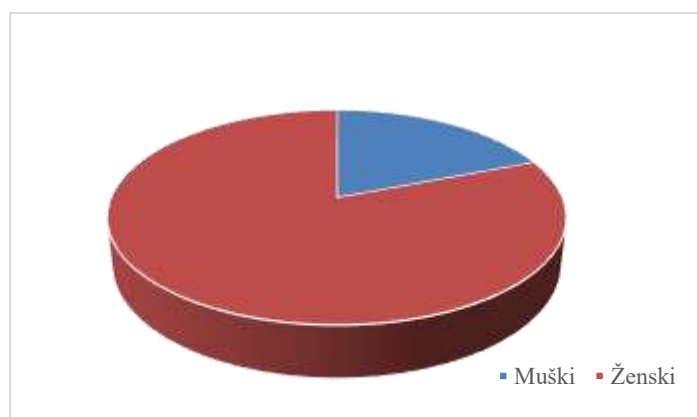
Nadalje, treći odjeljak sadrži pitanja o navikama praćenja vijesti čitatelja i njihovu aktivnost u obliku komentiranja na portalima i društvenim mrežama. U ovom se dijelu ankete željelo saznati koliki postotak ispitanika prati vijesti i ujedno daje svoje mišljenje u obliku komentara na portalima i društvenim mrežama i je li ostavljanje komentara prema njihovom mišljenju dobra praksa ili nije.

Četvrti odjeljak, ujedno i posljednji u ovoj anketi, odnosi se na „Stvaranje sadržaja (*contenta*) od strane čitatelja“. U ovom odjeljku bila su postavljena pitanja vezana uz, kako i naziv odjeljaka kaže, stvaranje sadržaja kojem su kreatori građani, spomenuti su pojmovi kao što su *UGC* i *UGS*. Osim toga, ispitanike se pitalo i smatraju li takav sadržaj vjerodostojnim, trebaju li uopće građani sudjelovati u ulozi „novinara“ te naposljetku, smatraju li da će se u budućnosti gotovo sav sadržaj temeljiti isključivo na sadržaju stvorenom od strane čitatelja.

11.3. Rezultati istraživanja i rasprava

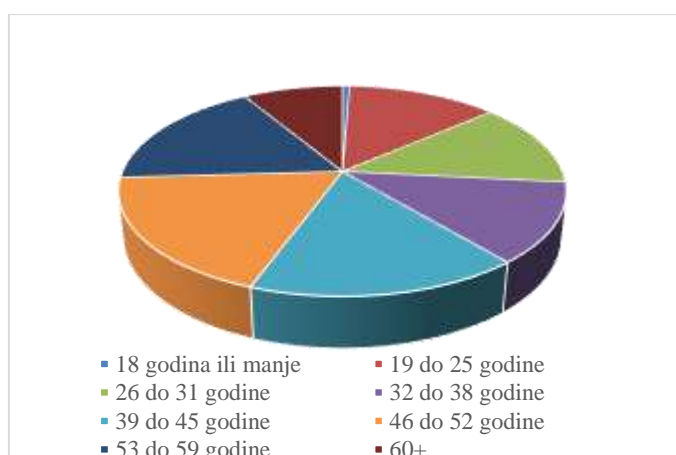
U ovom poglavlju bit će prikazati rezultati dobiveni iz mrežnog anketnog upitnika koji je proveden u razdoblju od 19. travnja do 30. lipnja ove godine. Dobiveni rezultati bit će prikazani u obliku grafova ispod kojih će se ujedno i raspraviti o istima.

Kako je već navedeno, sudjelovala su ukupno 162 ispitanika u ovom anonimnom anketnom upitniku.

Graf 11.3.1. Spol⁵⁵

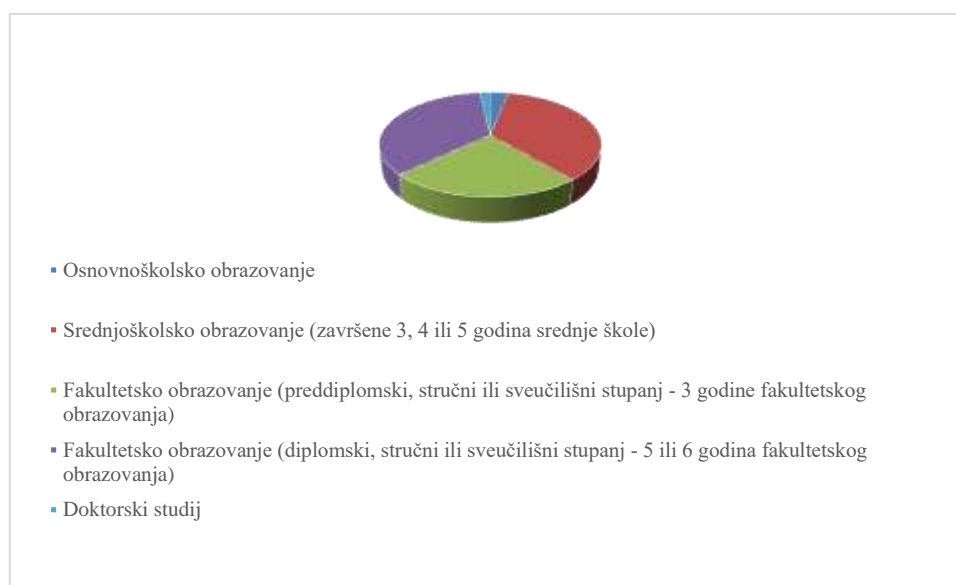
Od ukupno 162 ispitanika, iz *Grafa 11.3.1.* vidljivo je kako je u ovoj *online* anketi sudjelovalo 80,9% pripadnica ženskoga spola, dok je 19,1% muškog spola. Za uzorak ispitanika moglo bi se reći da nije dovoljno relevantan jer su upitnik u većem broju riješile pripadnice ženskog spola.

Graf 11.3.2. Dobna skupina

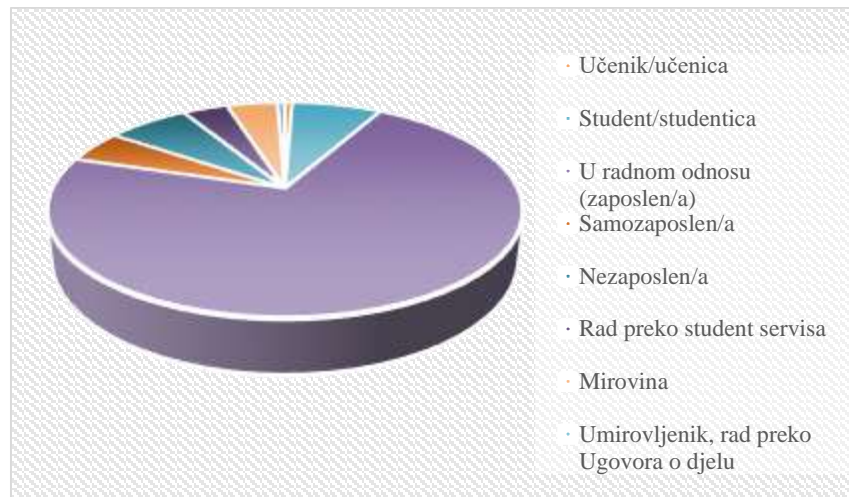
⁵⁵ Izvor svih grafova: autorica rada

Drugo pitanje postavljeno u anketi dalo je odgovor na pitanje o dobi ispitanika. U ovoj anketi sudjelovale su osobe svih starosnih skupina. Tako su u najvećem postotku od 18,5% odgovorile osobe u starosnoj dobi od 46 do 52 godine. Nadalje, u postotku od 17,3% odgovorile su osobe u starosti od 53 do 59 godine, a nakon njih uslijedio je postotak od 16,7% i to su bile osobe u starosnoj dobi od 39 do 45 godine. Osobe u starosnoj dobi od 26 do 31 godine odgovorile su u postotku od 13%, kao i osobe u starosti od 19 do 25 godine. Dvadeset ispitanika starosne dobi od 32 do 38 godine odgovorilo je u postotku od 12,3%. Osobe starije od 60 godina, točnije njih 14, odgovorilo je u postotku od 8,6%. U najmanjem postotku od 0,6% odgovorio je jedan ispitanik u starosti od 18 godina ili manje.

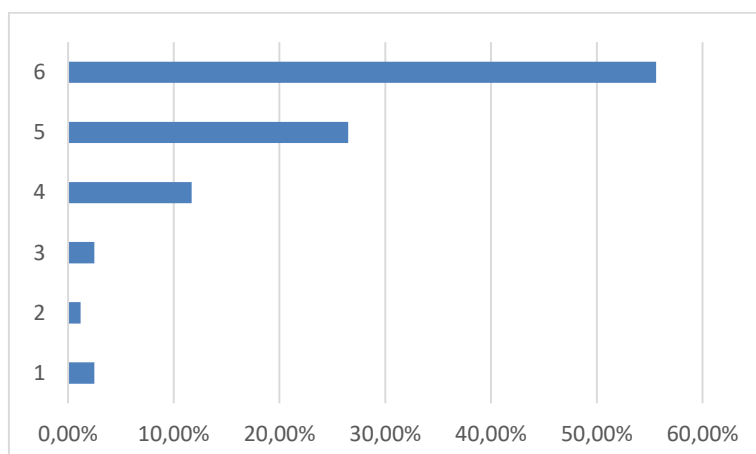
Graf 11.3.3. Koji je Vaš stupanj obrazovanja?

Treće pitanje odnosilo se na stupanj obrazovanja ispitanika, pa je tako najviši postotak ispitanika od 35,8% odgovorio kako ima završeno srednjoškolsko obrazovanje, odnosno završenih 3, 4 ili 5 godina srednje škole. Nadalje, 35,2%, odnosno samo jedan ispitanik manje odgovorio je kako ima završeno fakultetsko obrazovanje, odnosno završen diplomski, stručni ili sveučilišni stupanj, to jest 5 ili 6 godina fakultetskog obrazovanja. Nadalje, njih 39, u postotku od 24,1% završilo je fakultetsko obrazovanje, preddiplomski, stručni ili sveučilišni stupanj u razdoblju od 3 godine. Osnovnoškolsko obrazovanje ima 5, u postotku 3,1% ispitanika, dok doktorski studij ima 1,9% ispitanika, odnosno njih 3 koji su ispunili ovaj anketni upitnik.

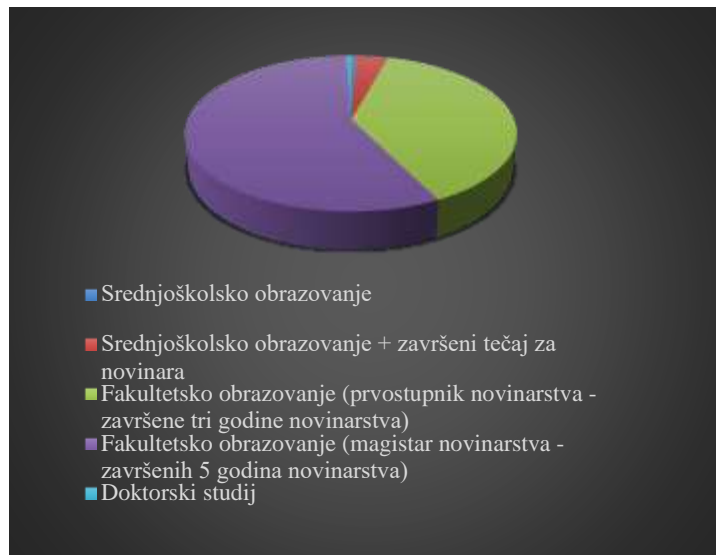
Graf 11.3.4. Koji je Vaš status zanimanja?

U četvrtom pitanju ispitanike se tražilo da odgovore što su po zanimanju. Odgovori koji su bili ponuđeni su „Učenik/učenica“, „Student/studentica“, „U radnom odnosu (zaposlen/a)“, „Samozaposlen/a“, „Nezaposlen/a“, „Rad preko student servisa“, „Mirovina“. U ovom slučaju, ispitanici su imali mogućnost i dodati svoj vlastiti odgovor, ukoliko ponuđeni nisu zadovoljavali njihove kriterije. Iako je bio ponuđen odgovor „Mirovina“, petero ispitanika ipak je dodalo odgovor „Umirovljenik“, „Penzioner“, pa čak i „Siromašni penzioner“. U najvećem postotku od 71,6% ispitanici su odabrali odgovor „U radnom odnosu (zaposlen/a)“, odnosno njih 116. Nadalje, 7,4% čine studenti, dok je 6,8% ispitanika ove ankete nezaposleno. Samozaposleno je 4,9% ispitanika, a 3,7% radi preko student servisa, što se također ujedno može uvrstiti i pod studente. U mirovini je ukupno sedmero umirovljenika, tako da je u mirovini njih 4,2%, a jedan umirovljenik/ica radi preko Ugovora o djelu (0,6%).

Graf 11.3.5. Po Vašem mišljenju, koliko je stupanj obrazovanja važan u novinarskoj struci? Broj 1 označava „Uopće nije važan“, a broj 6 označava „Iznimno je važan“.

Pitanje prikazano na *Grafu 11.3.5.* odnosilo se na to koliko ispitanici smatraju da je obrazovanje važno u novinarskoj struci te im je ponuđena takozvana skala odgovora od 1 do 6. Broj jedan označavao je „Uopće nije važno“, a broj 6 „Iznimno je važno“. Ovo pitanje ujedno je i prva postavljena istraživačka hipoteza (H1) u ovome diplomskom radu, a temeljem rezultata iz ovoga odgovora, vidljivo je kako je prva hipoteza (H1) odbačena – javno mnijenje ipak smatra obrazovanje važnim u novinarskoj struci. Tako je iz *Grafa 11.3.5.* vidljivo kako većina ispitanika, njih 90, u postotku od 55,6% smatra obrazovanje iznimno važnim u novinarskoj struci. Nadalje, 26,5% ocijenilo je važnost obrazovanja s 5, 11,7% s 4, 2,5% s 3, 1,2% s 2, a 4 ispitanika u postotku od 2,5% smatra kako obrazovanje u novinarskoj struci uopće nije važno.

Graf 11.3.6. Kakvo obrazovanje bi po Vašem mišljenju trebao imati novinar?

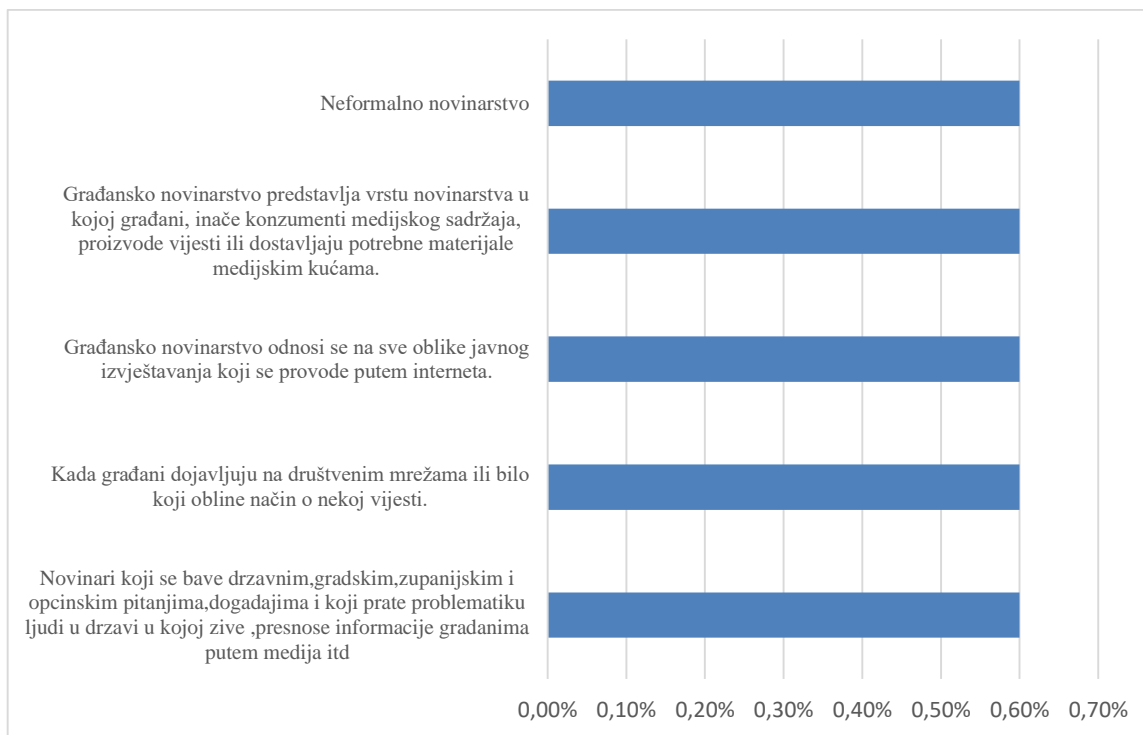
Nastavno na prethodno pitanje o važnosti obrazovanja u novinarskoj struci, ispitanicima je postavljeno pitanje o tome koji stupanj obrazovanja bi novinar trebao posjedovati. Ponuđeno je pet odgovora: „Srednjoškolsko obrazovanje“, „Srednjoškolsko obrazovanje + završeni tečaj za novinara“, „Fakultetsko obrazovanje (prvostupnik novinarstva – završene tri godine novinarstva)“, „Fakultetsko obrazovanje (magistar novinarstva – završenih 5 godina novinarstva)“, „Doktorski studij“. Prethodno pitanje koje je ujedno i odbacilo postavljenu hipotezu (H1) o tome kako javno mnijenje smatra da novinar može biti svatko, odnosno da ne treba imati visoko obrazovanje kako bi bio novinar, pitanje o stupnju obrazovanja također je još jednom potvrdilo kako je hipoteza (H1) odbačena. Naime, od ukupno 162 ispitanika, njih 92, u postotku od 56,8% odgovorilo je kako smatraju da bi novinar za obavljanje toga posla trebao biti fakultetski obrazovan, to jest imati završenih pet godina fakulteta. S druge strane, 38,3% ispitanika odgovorilo je kako smatra da bi novinar trebao imati također fakultetsko obrazovanje, ali tri godine fakulteta, dok svega 3,7% ispitanika smatra za posao novinara neophodnim srednjoškolsko obrazovanje uz završeni tečaj za novinara. U najmanjem postotku od 0,6%, jedan ispitanik smatra samo srednjoškolsko obrazovanje važnim za obavljanje posla novinara, a jedan (0,6%) da je za posao novinara važno imati završen doktorski studij.

Graf 11.3.7. Jeste li upoznati s pojmom građanskog novinarstva?

Kao što je već prethodno spomenuto u ovome radu, anketa je podijeljena u četiri odjeljka te pitanjem o građanskom novinarstvu počinje analiza drugog odjeljka ovoga anketnog upitnika.

Sedmo postavljeno pitanje o tome jesu li ispitanici upoznati s pojmom građansko novinarstvo, donijelo je sljedeće rezultate: od 162 ispitanika, njih 74, u postotku od 45,7% odgovorilo je na ponuđeni odgovor „Čula/čuo sam za taj pojam, ali nisam siguran/sigurna što točno znači“. 32,7% ispitanika odgovorilo je negativno na ovo pitanje, dok je svega 21,6% ispitanika odgovorilo potvrdno na ovo pitanje.

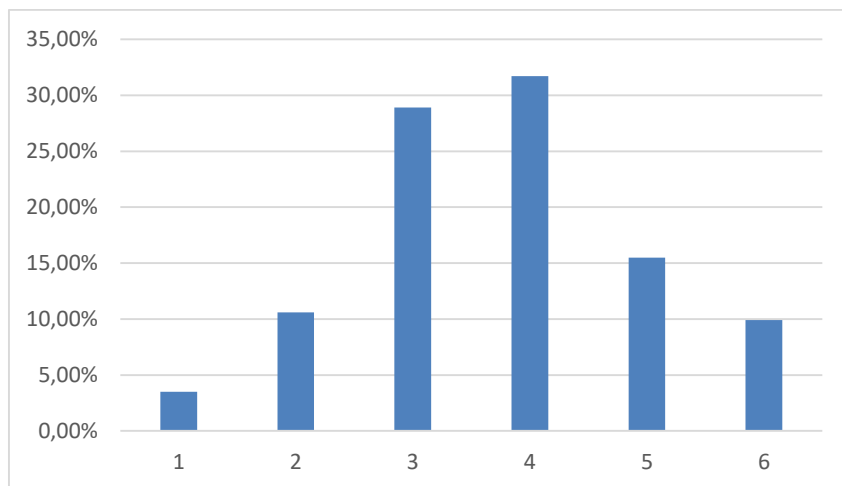

Graf 11.3.8. Ako je Vaš odgovor na prethodno pitanje bio potvrđan, možete li svojim riječima ukratko opisati što bi taj pojam značio?

Ovo pitanje vezano je uz prethodno jer se tražilo od onih ispitanika koji su odgovorili potvrdno na prethodno pitanje, da ukratko objasne što smatraju da pojam građanskog novinarstva znači. U anketi je tako ponuđen tekst kratkog odgovora gdje su ispitanici pisali svoja mišljenja na postavljeno pitanje. Od 162 ispitanika, njih 35 odgovorilo je potvrdno na prethodno pitanje te ih je isto toliko odgovorilo i na ovo pitanje o obrazloženju svoga potvrdnog odgovora. Jedan od odgovora kojeg treba istaknuti je sljedeći:

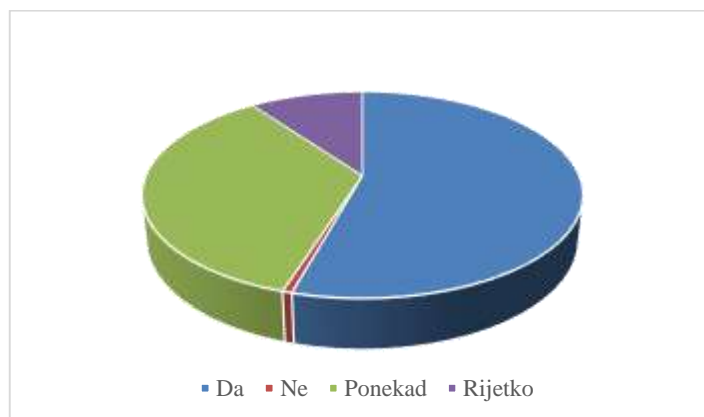
„Novinari koji se bave državnim, gradskim, županijskim i općinskim pitanjima, događajima i koji prate problematiku ljudi u državi u kojoj žive, prenose informacije građanima putem medija itd.“

U ovom odgovoru vidljivo je kako ispitanik smatra da zna što je građansko novinarstvo, no sudeći prema objašnjenju jasno je kako to i nije baš tako. Prema ostalim odgovorima od pohanjenih 35, vidljivo je ipak kako većina ispitanika u ovome pitanju otprilike ima znanja što je to građansko novinarstvo. Zbog opširnosti odgovora, istaknuto je nekoliko odgovora koji su vidljivi u *Grafu 11.3.8.*

Graf 11.3.9. Po Vašem mišljenju, koliko je građansko novinarstvo dobro ili loše? Broj 1 označava „Iznimno loše“, a broj 6 „Iznimno dobro“.

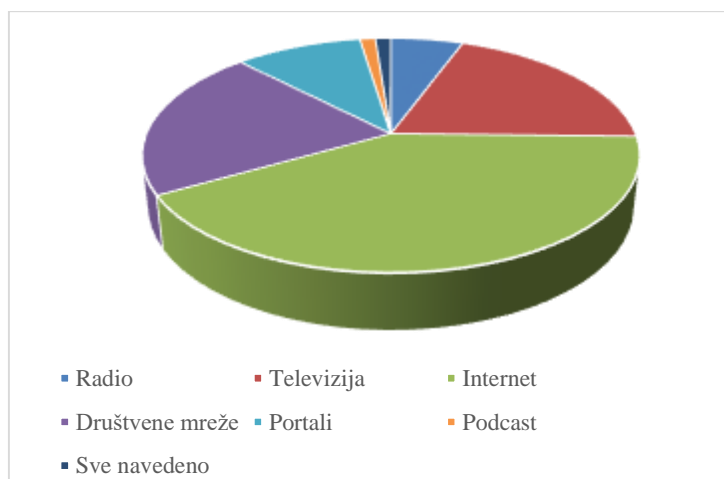
Ideja devetog pitanja bila je saznati je li građansko novinarstvo dobro ili loše, odnosno koje je mišljenje ispitanika o tome. Postavljena je skala u rasponu od 1 do 6 na kojoj je broj 1 označavao „Iznimno loše“, dok je broj 6 značio „Iznimno dobro“. Najveći postotak ispitanika od 31,7% označio je broj 4, a slijedi ga broj 3 s 28,9%. Brojem 5 građansko novinarstvo ocijenilo je 15,5% ispitanika, dok je s 2 ocijenilo njih 10,6%. 14 ispitanika u postotku od 9,9% ocijenilo je građansko novinarstvo s brojem 6, odnosno iznimno dobrim, a njih 5 u postotku od 3,5% smatra građansko novinarstvo iznimno lošim.

Graf 11.3.10. Pratite li vijesti općenito?

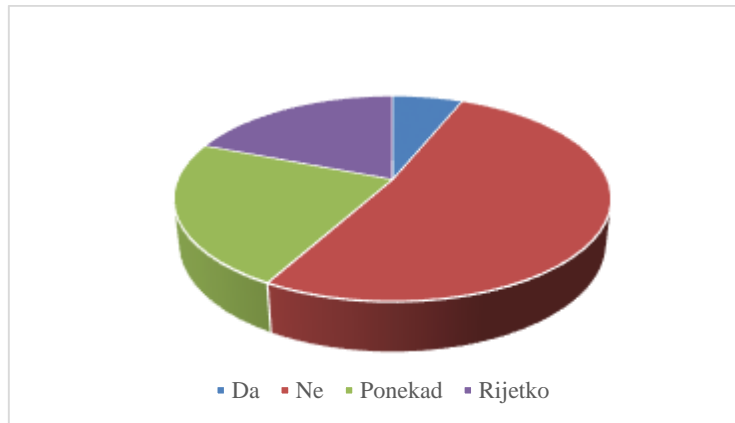
U trećem odjeljku ovog anketnog upitnika, postavljena su pitanja koja se tiču navika praćenja vijesti čitatelja kao i samo komentiranje vijesti od strane ispitanika.

Tako je deseto pitanje glasilo „Pratite li vijesti općenito?“, u svrhu saznanja u kojoj mjeri ispitanici uistinu prate vijesti. U ovom pitanju ponuđena su četiri odgovora: „Da”, „Ne”, „Ponekad”, „Rijetko”. Rezultati su sljedeći: većina ispitanika, odnosno njih 88, ili 54,3%, odgovorilo je na ovo pitanje potvrdno, dok je njih 57, ili 35,2%, odgovorilo kako vijesti prati ponekad. 9,9% ispitanika odgovorilo je kako vijesti prati rijetko, dok je samo jedan ispitanik (0,6%) odgovorio kako vijesti ne prati uopće.

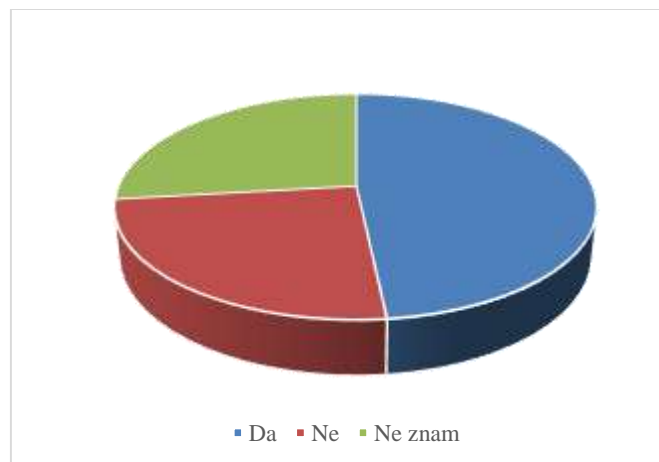
Graf 11.3.11. Ukoliko je Vaš odgovor na prethodno pitanje bio potvrdan, u kojem obliku medija pratite ponajviše vijesti?

Sljedeće pitanje prikazano na *Grafu 11.3.11.* bilo je povezano s prethodnim, odnosno od ispitanika se tražilo, ukoliko su odgovorili potvrdno da odgovore u kojem obliku medija prate vijesti. Ponuđeno je bilo ukupno šest odgovora na ovo pitanje: „Radio”, „Televizija”, „Internet”, „Društvene mreže”, „Portali”, „Podcast”. Ispitanicima je također dana mogućnost da sami dodaju vlastite odgovore. U najvećem postotku od 41,4% ispitanika odgovorilo je kako prati vijesti putem interneta, a 21% ispitanika da prati vijesti putem društvenih mreža. S druge strane, 19,8% ispitanika odgovorilo je kako prati vijesti putem televizije, a njih 16, u postotku od 9,9% prati vijesti putem portala. U manjim postocima ispitanici prate vijesti putem radija, njih 5,6%, a putem podcasta samo 1,2%. Također, dvoje ispitanika, u postotku od 1,2% prati vijesti putem svih navedenih kanala. Iako je pitanje postavljeno za ispitanike koji su odgovorili potvrdno na prethodno pitanje, a prema analizi rezultata prethodnog pitanja koji su pokazali kako je jedan ispitanik odgovorio kako ne prati vijesti uopće, vidljivo je kako je na ovo pitanje ipak odgovorio unatoč tomu što uopće ne prati vijesti.

Graf 11.3.12. Komentirate li sadržaje objavljene na portalima i društvenim mrežama?

Cilj dvanaestog pitanja bio je saznati komentiraju li ispitanici sadržaje objavljene na portalima i društvenim mrežama. Većina, odnosno 51,9% ispitanika, odgovorilo je kako ne komentira sadržaje objavljene na portalima i društvenim mrežama, dok je, s druge strane, njih 22,8% odgovorilo da ponekad komentira. Njih 19,1% odgovorilo je kako rijetko komentira sadržaje, dok je 6,2%, to jest deset ispitanika, odgovorilo potvrdno na ovo pitanje, kao što je i vidljivo iz priloženog *Grafa 11.3.12.*

Graf 11.3.13. Je li opcija ostavljanja komentara dobar način interakcije novinara s čitateljima?

Na pitanje o tomu je li opcija ostavljanja komentara dobra ili loša kada je u pitanju interakcija novinara s čitateljima, ispitanici koji su na prethodno pitanje odgovorili kako uglavnom ne komentiraju sadržaje objavljene na društvenim mrežama i portalima, tvrde u postotku od 44,4% kako je opcija ostavljanja komentara dobra praksa. Njih 24,7% ne zna je li to dobro ili loše, dok njih 22,8% smatra kako ostavljanje komentara nije dobro. U ovom slučaju, ispitanicima je dana sloboda ostavljanja vlastitih odgovora te je njih trinaest odlučilo izraziti

vlastito mišljenje, čiji odgovori će biti istaknuti u nastavku ovoga teksta jer nisu prikazani u *Grafu 11.3.13*. Odgovori su sljedeći:

„Ovisno od komentara i stupnja pismenosti, empatije, pismenosti i upoznatosti sa temom u članku.”

„Ovisi.”

„Loše je onda kada komentatori vrijeđaju, omalovažavaju i nemaju osnovnu kulturu komuniciranja.”

„I da i ne.”

„Ponekad komentari nisu realni.”

„Mislim da novinari ne čitaju komentare.”

„Bilo bi dobro kada bi novinari povratno odgovorili na neke od komentara čitatelja.”

„Konstruktivni komentari – DA. Trolovi – NE.”

„Ako je komentar dobro argumentiran.”

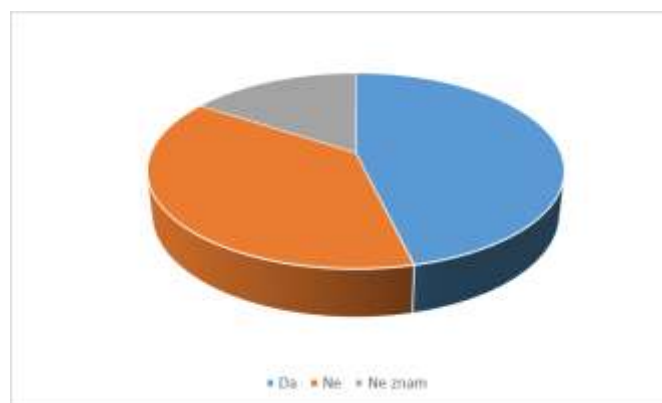
„Nije ako se ne vidi pravo ime i prezime onog koji komentira.”

„Ako je čitatelj dobronamjeran, onda da.”

„Ovisi kakav čitatelj komentira.”

„I da i ne, ali u posljednje vrijeme ne zbog pretjeranog govora mržnje.”

Iz tih trinaest odgovora može se zaključiti da je svim ispitanicima zajedničko razmišljanje kako se generalno slažu s time da je opcija ostavljanja komentara dobar način za interakciju novinara s čitateljima, no samo onda kada je od strane čitatelja komunikacija na dobro argumentiranoj i kulturnoj razini.

Graf 11.3.14. Po Vašem mišljenju, treba li uvijek ostaviti mogućnost čitateljima da komentiraju sadržaje na portalima i društvenim mrežama?

Četrnaesto pitanje o tomu treba li uvijek ostaviti mogućnosti komentiranja od strane čitatelja dala je sljedeće rezultate – 73 ispitanika u postotku od 45,1% odgovorilo je potvrdno na ovo

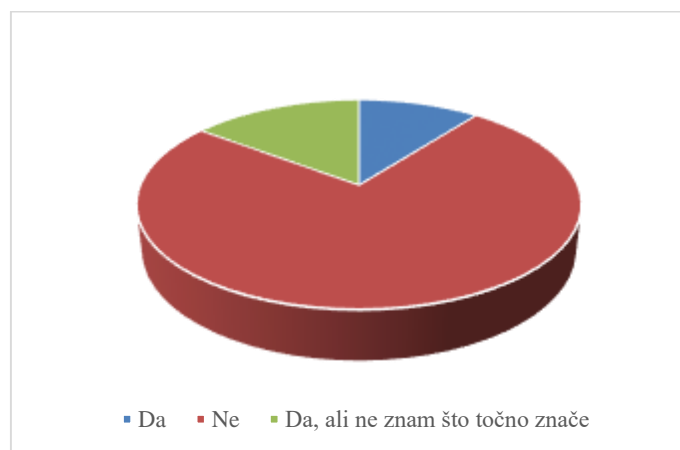
pitanje, dok je njih 60 u postotku od 37% odgovorilo negativno. 15,4% ispitanika ne zna odgovor na ovo pitanje, a 4 ispitanika (2,4%) dalo je svoje odgovore na ovo pitanje:

„Nisam siguran da treba.“

„Smatram da to ne doprinosi jer se u većini slučajeva razvije u nepotrebnu diskusiju nepoznatih ljudi.“

„Da, ako se ne vidi pravo ime i prezime onoga koji komentira.“

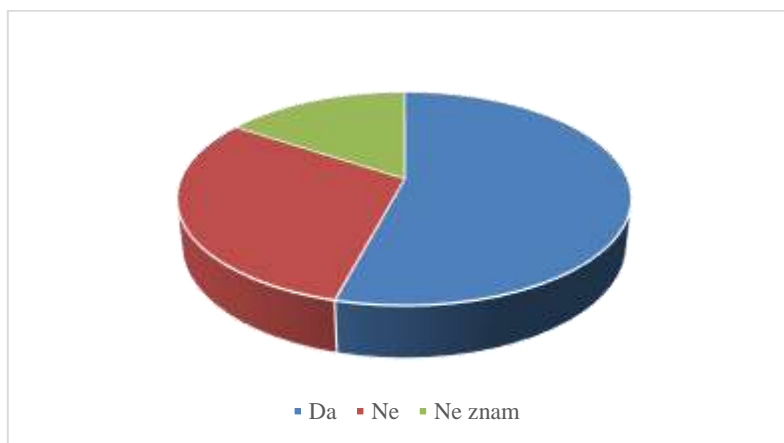
„Da, ali – u tome ne bi bilo problema da ljudi ostavljaju odmjerene te primjerene komentare temi.“

Graf 11.3.15. Jeste li čuli za pojmove „UGC“ i „UGS“?

Petnaestim pitanjem započeo je četvrti, ujedno i posljednji odjeljak ovoga anketnog upitnika, u kojem su bila pitanja o stvaranju sadržaja od strane građana.

Od ukupno 162 ispitanika, 121 sudionik ovoga anketnog upitnika odgovorio je kako nije nikada čuo za pojmove *UGC* (*User-generated content*) i *UGS* (*User-generated storytelling*), dok je njih 14,8% čulo za njih, no ne zna točno što znače, a 10,5% ispitanika upoznato je s ta dva pojma.

Graf 11.3.16. Kao čitatelji, podržavate li „akcije“ poput one u 24sata koja nudi honorarnu zaradu u zamjenu za dobivenu priču, to jest želi da se čitatelji nađu u ulozi „istraživača“, odnosno, stvaratelja sadržaja (contenta)?

Pitanje o tomu podržavaju li ispitanici da se kao čitatelji nađu u ulozi istraživača i stvarateljima sadržaja (*contenta*), za razliku od prve postavljene hipoteze (H1) koja je odbačena, rezultati ovoga pitanja potvrdit će drugu istraživačku hipotezu (H2) postavljenu u ovome radu. Riječ je o pretpostavci kako javnom mnijenju odgovara što ujedno mogu biti čitatelji, ali ujedno i stvaratelji sadržaja.

Većina ispitanika u ovom pitanju podržava stvaranje sadržaja (*contenta*) od strane građana i to njih 86, odnosno 53,1% te se temeljem tog rezultata može reći kako je druga hipoteza (H2) postavljena u ovome radu potvrđena. S druge strane, njih 48, u postotku od 29,5%, ne podržava takve „akcije“, a 15,4% ne zna je li im to u redu ili nije. Kako je u ovom pitanju također dana mogućnost dodavanja vlastitog odgovora koji nisu prikazani u obliku grafa, troje ispitanika dodalo je svoje odgovore. Odgovori glase:

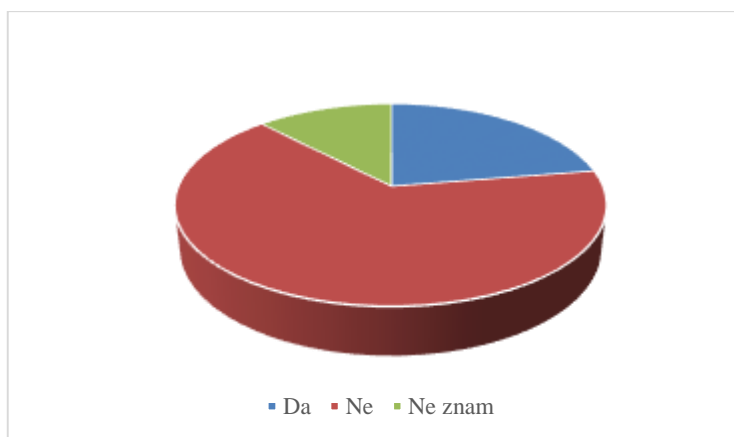
„Jeftin način pronalaska materijala za priču.“

„Da, ukoliko se nikog ne vrijeđa i podcjenjuje.“

„Nekada je ta „akcija“ dobra, primjerice kad se dogodi nesreća te novinar nije u mogućnosti biti na licu mjesta, korisno je dobiti snimke videozapisa i slično kako bi se priča mogla objaviti, ali da bi građani trebali u potpunosti preuzeti ulogu „novinara“, definitivno ne.“

Kao što je vidljivo iz priloženoga, prvi ispitanik koji je dodao vlastiti odgovor smatra kako su upravo dojave građana stavke koje upotpune novinske stranice i portale, a da se novinari profesionalci ne trebaju truditi. Drugi odgovor daje nam uvid u to kako ispitanik vjerojatno sa

sigurnošću ne zna što je građansko novinarstvo te kako ono funkcionira. Treći ispitanik obrazlaže i dobru i lošu stranu stvaranja sadržaja (*contenta*) od strane građana.

Graf 11.3.17. Po Vašem mišljenju, ima li sadržaj snimljen (mobitelom, kamerom i sl.) od strane čitatelja jednaku težinu kao i kada bi o tom istom sadržaju izvještavao novinar?

Unatoč tomu što je na prethodno pitanje većina ispitanika odgovorila kako podržava stvaranje sadržaja (*contenta*) od strane građana, s druge strane 102 ispitanika u postotku od 63% smatra kako taj sadržaj nema jednaku težinu kao i kada bi o tom istom događaju izvještavao novinar. Nadalje, 35 ispitanika, u postotku od 21,6% odgovorilo je potvrdno na ovo pitanje, a 11,7%, odnosno 19 ispitanika ne zna odgovor na ovo pitanje. U ovom pitanju također je dana mogućnost vlastitog odgovora, stoga je 6 ispitanika (3,6%) dodalo svoje odgovore:

„Ovisi o novinaru.”

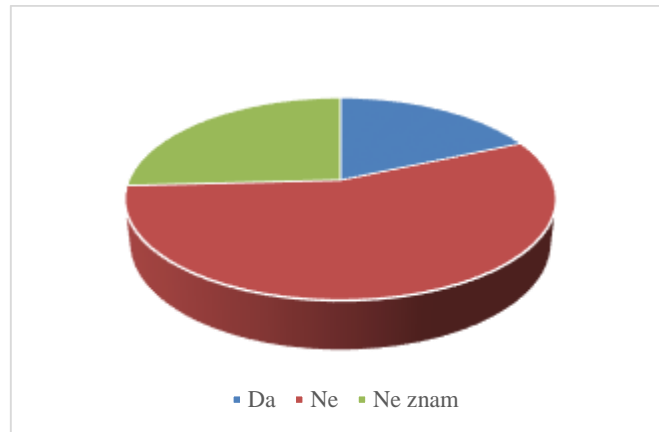
„Možda, ako je istinit, realan.”

„Ovisi o kvaliteti i vjerodostojnosti.”

„Možda je sam događaj važan, ali je tu sad pitanje kako će čitatelj tu vijest prezentirati.”

„Ponekad.”

„Ovisi.”

Graf 11.3.18. Smatrate li izvještavanje (stvaranje contenta) od strane čitatelja vjerodostojnim i kvalitetnim?

Osamnaesto pitanje vezano je na prethodna dva te je ideja bila saznati smatraju li ispitanici da je sadržaj stvoren od strane građana vjerodostojan i kvalitetan. Njih 50,6% izjavilo je kako smatra da takav način novinarstva nije prihvatljiv, dok je s druge strane, njih 23,5% izjavilo da ne zna odgovor na ovo pitanje. Ukupno 16,7% odgovorilo je potvrdno na ovo pitanje, a 14 ispitanika (8,4%) dalo je vlastiti odgovor na ovo pitanje:

„Ponekad.”

„Da, ukoliko je profesionalno te zadovoljava profesionalne novinarske standarde.”

„Da, ukoliko je i odgovoran za izneseno.”

„Vjerujem da je u nekim slučajevima od pomoći, pogotovo ako se ta osoba našla u toj situaciji koja je predmet izvještavanja.”

„To je teško procijeniti.”

„Ovisi o kvaliteti spremnosti čitatelja.”

„Vjerodostojno da, kvalitetno ponekad ne.”

„U nekim situacijama možda.”

„Ovisi.”

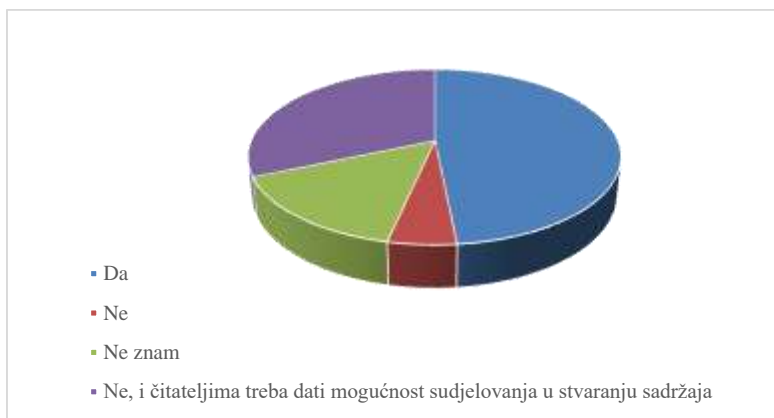
„Kvaliteno ne, vjerodostojno = dokumentirano da.”

„Ovisi čiji.”

„Ovisi tko je čitatelj koji stvara sadržaj i koliko je vjerodostojan.”

„Fotografiranje i snimanje videa da, ali da bude popraćeno konkretnim novinarskim poslom oko toga.”

Zaključno, dodani odgovori ukazuju na to da je većina ispitanika sumnjičava prema kvaliteti i vjerodostojnosti sadržaja objavljenog od strane čitatelja.

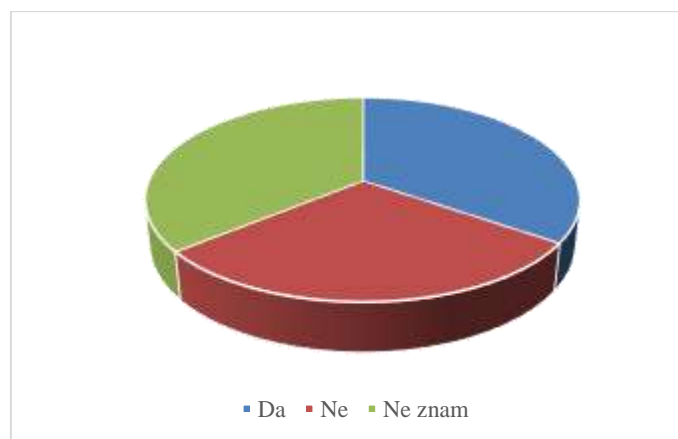

Graf 11.3.19. Trebaju li novinari „ostati“ novinari, a čitatelji „ostati“ čitatelji?

Nastavno na temu stvaranja sadržaja (*contenta*), postavljeno je pitanje trebaju li novinari ostati u svojoj ulozi, a čitatelji u svojoj. Njih 47,5% odgovorilo je potvrdno na ovo pitanje, dok je 30,9% odgovorilo kako bi ipak i čitateljima trebalo dati mogućnost u sudjelovanja stvaranja sadržaja. Nadalje, 14,8% ispitanika ne zna odgovor na ovo pitanje, dok se 4,9% ispitanika ne slaže s postavljenim pitanjem. Tri ispitanika (1,8%) dodalo je vlastite odgovore na ovo pitanje: „Ovisi o informacijama.”

„Čitatelji mogu biti sukreatori pojedinih sadržaja, ali sadržaj mora biti na nekom nivou, treba tu ipak pomoć struke. Sadržaj mora biti kvalitetan.”

„Ne može novinar biti svugdje i svagda. Vijesti mogu „pobjeći””.

Graf 11.3.20. Mislite li da se već sada, i da će se, u budućnosti, novinarstvo temeljiti na sadržaju (contentu) plasiranom od strane čitatelja, odnosno njihovog sadržaja?

Na preposljednje pitanje o tome hoće li građansko novinarstvo preuzeti i profesionalno novinarstvo, odnosno hoće li većinom prevladavati sadržaj stvoren od strane građana, 34% ispitanika ne zna odgovor, dok njih 32,7% smatra da hoće. 45 ispitanika u postotku od 27,8% odgovorilo je negativno na ovo pitanje. Kako je bilo moguće dodati svoj odgovor u ovome pitanju, tako je 9 ispitanika izrazilo svoje mišljenje i na taj način. Većina je odgovorila kako se

nada da se to neće dogoditi jer bi tada novinari profesionalci izgubili posao, a jedan ispitanik (0,6%) odgovorio je: „Vjerojatno da, da bi se čitalo ili gledalo, mora biti ono što zanima čitatelje, iako se pritom stvari banaliziraju, podilazi se masama i gubi na kvaliteti.“ Dakle, sadržaj bi trebao biti temeljen na proizvodima građana, odnosno onome što zanima građane, ali posljedica toga je gubitak na kvaliteti sadržaja i banalizacija.

Svrha posljednjeg pitanja bila je dati ispitanicima posljednju priliku da dodaju još neko svoje viđenje koje se tiče teme građanskog novinarstva. Odgovori su raznoliki te iako ovo pitanje nije bilo obavezno, od ukupno 162 ispitanika, pohranjeno je 38 odgovora. Od tih odgovora, istaknuta su tri najzanimljivija:

„Danas biti novinar nije lako, tu vrebaju svakojake interesne sfere od politike, biznisa pa na dalje. Nažalost mi skoro da i nemamo pravog novinarstva, objektivnog, kritičkog, istraživačkog... Novinari su nam polupismeni i instalirani u javna glasila iz politike, bez objektivnog izvještavanja, piše se kako kome paše ili mu je tako naređeno pa čitatelji ostaju uskraćeni za istinu a rezultat je raznorazna vrijeđanja u komentarima po bilo kojim osnovama, bilo vjerskim, rasnim ili nacionalnim. Za mene novinar treba biti visoko obrazovan, objektivan i najvažnije biti NIČIJI.“

„Smatram da se novinarstvo ne može dati svima na raspolaganje jer je novinarstvo profesija i postoje studiji za to: studij novinarstva, komunikologije i ostalih društvenih znanosti. Čitatelj ne može biti u istoj ravnini s novinarom jer on ne zna npr. kakav je etički kodeks novinarstva. Isto tako, je li osoba koja je pročitala knjigu o Veneciji ima istu količinu znanja kao autor te knjige ili recimo osoba koja je gledala svaki dan tri godine zaredom Dr. Oza zna više od svoga doktora (kojeg Bogu hvala nema više na TV-u neko vrijeme)? Naravno da ne! To rade samo bezobzirni i „sveznajući“ bedaci. Po meni novinar treba poštovati jezik na kojem piše/govori, ne gledati površno problematiku, biti odmjeren, znati više jezika, biti erudit. Dakle, njihov zadatak je dati relevantne i točne informacije za javnost. Slično kao povjesničari i knjižničari.“

„U svakom je poslu važno poštivanje struke i njenih pravila. Osobe koje nemaju obrazovanje novinara ili ne poštuju pravila struke ne mogu praviti kvalitetne sadržaje. Oni možda mogu biti zanimljivi koji put, ali ne i vjerodostojni. Vijesti i razni događaji ne smiju se praviti tendenciozno ni senzacionalistički. Sve je više sadržaja koji su traženi, a daleko su ispod nivoa i prave istine (emisije tipa *Provjereno*, razne tobože zabavne *RTL*-ove emisije koje iskorištavaju naivne ljude od kojih prave javne budale, a da oni toga nisu svjesni). Mislim da je to zloupotrebljavanje ljudi u svrhu postizanja veće tiraže. Žalosno je što takve emisije imaju

veliku gledanost. To je jako loše za društvo. Mislim da su radijski programi puno kvalitetniji od televizijskih, naravno ne od svih. Internetski portali su također priča za sebe, a komentari su sve češće puni žučljivosti i mržnje. Novine i tjednici jako se razlikuju u kvaliteti. Općenito je prisutno sve više zabave i žutila u medijima, a sve manje kvalitetnih informacija, znanja i kulture. Novinari bi trebali raditi na tome da promoviraju prave vrijednosti, pošten rad, istinu, znanje, obrazovanje, ističu prave ljude i postignuća, a ne bezvezne *anonimuse* od kojih prave „zvijezde” ili „slučajeve”. Treba to raditi radi općeg dobra, ali i radi očuvanja digniteta struke.”

Nakon analize ovog anketnog upitnika može se istaknuti kako mnogi od ispitanika nisu sigurni što pojam građanskog novinarstva uopće znači, a stupanj obrazovanja smatraju važnim u obavljanju novinarske struke. Međutim, iako smatraju obrazovanje važnim, sviđa im se biti i u ulozi kreatora sadržaja, bilo to u obliku komentiranja na portalima ili društvenim mrežama ili stvaranja vlastitog sadržaja, ali, takav pristup ne smatraju kvalitetnim i vjerodostojnim. Osim toga, na pitanje o tomu treba li svatko ostati u svojoj ulozi – novinari da ostanu novinari, a čitatelji pasivni dionici, većina je odgovorila potvrdno, što je dosta kontradiktoran rezultat, s obzirom na to kako su prethodno odgovorili da im odgovara i uloga čitatelja, ali i stvaratelja sadržaja.

12. Zaključak

Ovaj diplomski rad nastao je kako bi se istražilo i saznalo mišljenje publike, odnosno javnog mnijenja o građanskom novinarstvu, što je također i cilj rada. Pretpostavka je kako danas svatko može biti novinar i ne treba imati visoko obrazovanje kako bi obnašao tu dužnost, što je ujedno i prva postavljena hipoteza (H1) u ovome radu koja je odbačena temeljem dobivenih rezultata iz anketnog upitnika – 90 ispitanika u postotku od 55,6% smatra obrazovanje u novinarskoj struci iznimno važnim. Isto tako, pretpostavljalo se kako javno mnijenje podržava sudjelovanje građana u stvaranju sadržaja (*contenta*), što je druga postavljena hipoteza (H2) u ovome radu. Temeljem dobivenih rezultata anketnog upitnika, druga hipoteza (H2) je potvrđena – većina ispitanika, odnosno njih 86 (53,1%) odgovorilo je kako podržava sudjelovanje građana u stvaranju sadržaja (*contenta*). Pitanja koja se postavljaju u ovome radu i koja je potrebno izložiti vezana su uz samu percepciju javnog mnijenja te su pomoću njih kreirani teorijski, praktični i metodološki okvir.

U teorijskom dijelu rada najprije se spominje problemski okvir rada u kojem se naglašava kako, iako postoje i pozitivne strane građanskog novinarstva te je ono uglavnom oduvijek postojalo s dobrom namjerom, treba ipak naglasiti i loše strane takvog izvještavanja, kao i to da predstavlja potencijalnu ugrozu za profesionalno novinarstvo. Nadalje, u radu je najprije i definiran pojam građanskog novinarstva iz čega je vidljivo kako postoji zaista mnogo definicija jer ga svaki od autora definira na različit način. Zatim je bilo riječi o tome od kada građansko novinarstvo postoji te odakle potječe, a isto tako u sljedećem poglavlju bilo je riječi o građanskom novinarstvu u moderno doba, točnije u doba interneta. Bilo je važno i istaknuti razlike između građanskog i profesionalnog novinarstva, kao i vrste novinarstva te razlike između građanskog i participativnog novinarstva, kao i vrste participativnog novinarstva. U četvrtom poglavlju bilo je riječi o tome koliko je građansko novinarstvo važno, dok su u petom poglavlju spomenuti rizici koji su mogući u građanskom novinarstvu. Pojmovi koji su, ako bi se to tako moglo reći, noviji u građanskom novinarstvu su *MoJo*, *UGC* i *UGS* te se u tim poglavljima objašnjavalo njihovo značenje i svrha koju danas imaju u građanskom novinarstvu.

Od osmog poglavlja počinje praktični dio ovoga diplomskog rada pod naslovom „Građansko novinarstvo u zemljama Balkana“. U tom poglavlju i potpoglavljima istaknuti su primjeri građanskog novinarstva država Srbije, Bosne i Hercegovine i Crne Gore, a u nastavku su i primjeri građanskog novinarstva iz Republike Hrvatske, na nacionalnim i lokalnim portalima.

Nakon primjera država, slijedi metodološki dio ovoga diplomskog rada koji obuhvaća anketni upitnik, postavljene hipoteze te rezultate i diskusiju anketnog upitnika koji je proveden. Na samome kraju ovoga diplomskog rada, nalazi se zaključak, literatura, popis slika i grafova.

Što se tiče anketnog upitnika, pitanje koje bi trebalo naglasiti jest „Po Vašem mišljenju, koliko je stupanj obrazovanja važan u novinarskoj struci?“ broj 1 označava „Uopće nije važan“, a broj 6 „Iznimno je važan“. Ovo pitanje ujedno je i odbacilo prvu postavljenu hipotezu (H1) rada o tome da javno mnijenje ne smatra stupanj obrazovanja novinara važnim jer je njih čak 90, u postotku od 55,6%, odgovorilo kako obrazovanje u novinarskoj struci smatra važnim.

Nadalje, ono što treba reći jest kako su ispitanici u ovoj anketi u postotku od 53,1%, odnosno njih 86, izjavili da podržavaju akcije poput onih u mediju *24sata.hr* da čitatelj stvara vlastiti sadržaja, odnosno bude u ulozi istraživača. To znači da im se sviđa ideja da budu u ulozi i stvaratelja sadržaja, kao i čitatelja, čime je druga hipoteza (H2) potvrđena ovim anketnim rezultatom. Međutim, s druge strane, takav način izvještavanja ispitanici ne smatraju vjerodostojnim i kvalitetnim, u postotku od 50,6%. Ono što je također zanimljiv odgovor u ovom anketnom upitniku jest da, iako 53,1% ispitanika podržava stvaranje sadržaja od strane čitatelja, čak 47,5% smatra kako bi svatko trebao ostati u svojoj ulozi – čitatelji ostati čitatelji, a novinari ostati u novinarskim „vodama“. Većina ispitanika, njih 34%, smatra kako ne zna hoće li u budućnosti prevladavati isključivo građansko novinarstvo, dakle sadržaj plasiran od strane građana, dok njih 32,7% smatra da hoće.

Temeljem provedene ankete i njenih rezultata može se ustvrditi kako je mišljenje ispitanika o građanskom novinarstvu šaroliko: većina je sasvim sigurna što taj pojam znači, dok drugi nisu sigurni ili ne znaju. U svakom slučaju, takav način izvještavanja ne smatraju „najsretnijim“ jer su mišljenja da ovdje nema vjerodostojnosti i kvalitete koja je prisutna u profesionalnim novinarskim tekstovima.

Zaključno, treba naglasiti kako se novinarska struka promijenila iz korijena od svojih početaka. Sve više medijskih kuća oslanja se na sadržaj poslan od strane građana, neki to čine kako bi popunili prazne prostore na portalima, a neki jer smatraju priču itekako važnom i u interesu im je da budu prvi koji će tu vijest objaviti, s pretpostavkom da je drugi mediji nisu još uočili. Građansko novinarstvo postalo je svakodnevice u današnjim medijima te se bez njega gotovo ne može. Unatoč tome što ima dobre strane, ne treba zaboraviti da su to građani amateri koji, iako imaju najbolju volju i namjeru u sudjelovanju i doprinosu društvu, trebaju u svakom slučaju svoje proizvode najprije dati na provjeru novinarima profesionalcima.

IZJAVA O AUTORSTVU

I
SUGLASNOST ZA JAVNU OBJAVU

Završni/diplomski rad isključivo je autorsko djelo studenta koji je isti izradio te student odgovara za istinitost, izvornost i ispravnost teksta rada. U radu se ne smiju koristiti dijelovi tuđih radova (knjiga, članaka, doktorskih disertacija, magistarskih radova, izvora s interneta, i drugih izvora) bez navođenja izvora i autora navedenih radova. Svi dijelovi tuđih radova moraju biti pravilno navedeni i citirani. Dijelovi tuđih radova koji nisu pravilno citirani, smatraju se plagijatom, odnosno nezakonitim prisvajanjem tuđeg znanstvenog ili stručnoga rada. Sukladno navedenom studenti su dužni potpisati izjavu o autorstvu rada.

Ja, TANA KOSTANJAC (ime i prezime) pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivo autorica diplomskog rada pod naslovom VALINE I ZAPUŠTE GRADANSKOG (upisati naslov) te da u navedenom radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova.

Studentica:
(upisati ime i prezime)

Tanja Kostanjac
(vlastoručni potpis)

Sukladno Zakonu o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju završne/diplomske radove sveučilišta su dužna trajno objaviti na javnoj internetskoj bazi sveučilišne knjižnice u sastavu sveučilišta te kopirati u javnu internetsku bazu završnih/diplomskih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice. Završni radovi intovrsnih umjetničkih studija koji se realiziraju kroz umjetnička ostvarenja objavljuju se na odgovarajući način.

Ja, TANA KOSTANJAC (ime i prezime) neopozivo izjavljujem da sam suglasna s javnom objavom diplomskog rada pod naslovom

VALINE I ZAPUŠTE GRADANSKOG (upisati naslov) čija sam autorica. NOIINARŠNA

Studentica:
(upisati ime i prezime)

Tanja Kostanjac
(vlastoručni potpis)

13. Literatura

a) Knjige

1. Allan, Stuart. 2013. *Citizen Witnessing: Revisioning Journalism in Times of Crisis*. Polity Press. Cambridge. Dostupno na: <https://bayanbox.ir/view/8395060791828038710/Citizen-witnessing-revisioning-journalism-in-times-of-crisis.pdf> (pristupljeno 1. srpnja 2023.)
2. Mare, Admire; Keith, Henrik; Marimbe, Simbiso; Mukundu, Rashweat. 2018. *Citizen Journalism Guidelines: An Electoral Reporting in Zimbabwe*. International Media Support. [S. l.]. Dostupno na: https://www.mediasupport.org/wp-content/uploads/2018/03/Zim_IMS-Citizen-Journalism-1-1.pdf (pristupljeno 27. lipnja 2023.)

b) Časopisi, znanstveni i stručni radovi

1. Bogdanović, Jelena. (2013) „Građansko novinarstvo u Srbiji: CM : Communication Management Quarterly: Časopis za upravljanje komuniciranjem“, 28, 69-88. Pregledni rad. Fakultet političkih nauka, Univerzitet u Beogradu, Beograd. Dostupno na: <http://scindeks-clanci.ceon.rs/data/pdf/1452-7405/2013/1452-74051328069b.pdf> (pristupljeno 15. srpnja 2023.)
2. Burić, M. (2012), „Initial Public Offering in the Media Industry“, *Media dialogues / Medijski dijalozi*, Vol. 5, No. 3, pp. 137-1. Dostupno na: <https://media-dialogues.com/Archive/MD%20Vol.%205,%20No.%203/137-156.pdf> (pristupljeno 6. kolovoza 2023.)
3. Čerkez, Ivana. (2009) *OSNOVNA OBILJEŽJA MEDIJSKE KOMUNIKACIJE U DEMOKRATSKOJ KULTURI: Socijalna ekologija: journal for environmental thought and sociological research = Socijalna ekologija: Zeitschrift für Umweltgedanken und soziologische Forschung*, Vol. 18, No 1, str. 28-45. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/clanak/64293> (pristupljeno 2. srpnja 2023.)
4. Davidović, Jovana. (2020) „Aktivizam kao odbrana: građansko novinarstvo i njegovi korelati na primjeru studentske populacije u Crnoj Gori“. Fakultet političkih nauka, Univerzitet Crne Gore, Podgorica, Crna Gora. Dostupno na:

<https://digitalna.ff.uns.ac.rs/sites/default/files/db/books/978-86-6065-598-3.pdf#page=71> (pristupljeno 25. lipnja 2023.)

5. Husejnefendić, Šejn. (2020), *Mogućnosti građanskog novinarstva u demokratizaciji komunikacije u Bosni i Hercegovini (kvantitativna analiza)*, Medijski dijalozi, Vol. 13, No. 1, pp. 7-30. Univerzitet u Tuzli, Filozofski fakultet, Tuzla, Bosna i Hercegovina. Dostupno na: <https://www.media-dialogues.com/Archive/MD%20Vol.%2013,%20No.%201/07-30%20%20Husejnefendic.pdf> (pristupljeno 15. srpnja 2023.)
6. Ivanović, Maja. (2018) „Građansko novinarstvo“. Centar za mlade „KVART“. Dostupno na: <https://zamisli.ba/app/uploads/2019/01/gradjansko-novinarstvo-online.pdf> (pristupljeno 10. srpnja 2023.)
7. Krstić, Aleksandra. (2011) „Građansko novinarstvo – šanse i izazovi za novinarsku profesiju“. Stručni rad, Fakultet političkih nauka, Univerzitet u Beogradu, Beograd. Dostupno na: <https://rfpn.fpn.bg.ac.rs/bitstream/handle/123456789/276/273.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (pristupljeno 10. srpnja 2023.)
8. Kunić, Tamara. (2021) „Komentari građana na informativnim portalima kao dio participativnog novinarstva“. Disertacija, Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, Zagreb. Dostupno na: <https://dr.nsk.hr/islandora/object/ffzg%3A5328> (pristupljeno 10. srpnja 2023.)
9. Mirvajová, Viktória. (2014) „The Golden Age Of Citizen Journalism“. University of Ss. Cyril and Methodius in Trnava, Slovakia. Dostupno na: http://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.ojs-doi-10_17951_k_2014_21_1_149/c/492-490.pdf (pristupljeno 2. srpnja 2023.)
10. Perišin, Tena, Kovačević, Petra (2016) „Mobilno novinarstvo – izazovi i prilike“. U: Josić, Lj. (ur.), „Zbornik Informacijska tehnologija i mediji 2016“. Zagreb: Hrvatski studiji, str. 119.-144. Dostupno na: <https://tikz.unizd.hr/Portals/46/PROPISI%20I%20DOKUMENTI/Zbornik%20INFORMACIJSKA%20TEHNOLOGIJA%20I%20MEDIJI%202016%20final%20web.pdf#page=119> (3. lipnja 2022.)
11. Tomka, Goran. (2012) *Ka menadžmentu participativnog novinarstva - iskustva iz redakcije*: Kultura, br. 136, str. 237-261. Dostupno na:

<https://scindeks.ceon.rs/article.aspx?artid=0023-51641236237T> (pristupljeno 10. srpnja 2023.)

12. Vučetić, Vuk i Vukojević, Borislav. (2022) „Uloga i značaj građanskog novinarstva u BiH“. Centar za promociju civilnog društva, Sarajevo. Dostupno na: <https://www.mladibl.com/?p=18919> (pristupljeno 3. srpnja 2023.)

b) Mrežni izvori

1. Become a writer today. What Is Citizen Journalism? Dostupno na: <https://becomeawritertoday.com/what-is-citizen-journalism/> - (pristupljeno 25. lipnja 2023.)
2. Encyclopædia Britannica. Dostupno na: <https://www.britannica.com/topic/Encyclopaedia-Britannica-English-language-reference-work> (pristupljeno 25. lipnja 2023.)
3. Citizen journalists. Dostupno na: <https://www.britannica.com/story/citizen-journalists> (pristupljeno 26. lipnja 2023.)
4. Srpska „majka hrabrosti“ na delu, 2009., dostupno na: https://www.b92.net/zdravlje/roditeljstvo.php?yyyy=2009&mm=02&dd=27&nav_id=347309 (pristupljeno 25. srpnja 2023.)
5. Portal B92. Dostupno na: <https://www.b92.net/> (pristupljeno 25. srpnja 2023.)
6. Blog B92. Dostupno na: <http://blog.b92.net/> (pristupljeno 25. srpnja 2023.)
7. Pcnen – društveno angažovani medij. Dostupno na: <https://www.pcnen.com/portal/category/cuj-vidji-javi/> (pristupljeno 26. srpnja 2023.)
8. Obaveštenje. Dostupno na: <https://www.021.rs/story/Novi-Sad/Vesti/155630/OBAVESTENJE.html> OBAVEŠTENJE, 2012., (pristupljeno 28. srpnja 2023.)
9. Budi i ti reporter. Dostupno na: <https://www.021.rs/menu/index/74> (pristupljeno 28. srpnja 2023.)
10. Portal objavi.ba. Dostupno na: <https://objavi.ba/> (pristupljeno 28. srpnja 2023.)
11. Blog Stefana Jelića, dostupno na: <https://stefanjelicblog.wordpress.com/2015/08/17/gradjansko-novinarstvo-u-crnoj-gori/> (pristupljeno 4. kolovoza 2023.)

12. Naslovnice 24sata kreiraju i naši čitatelji reporteri, 2007., dostupno na:
<https://www.24sata.hr/ostalo/naslovnice-24sata-kreiraju-i-nasi-citatelj-reporter-38189/galerija-19266> (pristupljeno 4. kolovoza 2023.)
13. Snimi, prijavi, dojavu, pošalji i postani naš čitatelj reporter!, 2014., dostupno na:
<https://www.24sata.hr/snimi-prijavi-dojava-posalji-i-postani-nas-citatelj-reporter-375937> (pristupljeno 4. kolovoza 2023.)
14. Gužva na Maksimirskoj zbog sudara tramvaja i automobila, 2020., dostupno na:
<https://www.24sata.hr/news/guzva-na-maksimirskoj-zbog-sudara-tramvaja-i-automobila-718744> (pristupljeno 6. kolovoza 2023.)
15. Naslovna strana 24sata.hr, dostupno na: <https://www.24sata.hr/> (pristupljeno 6. kolovoza 2023.)
16. Čitatelj Indexa snimio nevrijeme kako se približava Splitu, pogledajte video, 2023., dostupno na: <https://www.index.hr/magazin/clanak/citatelj-indexa-snimio-nevrijeme-kako-se-priblizava-splitu-pogledajte-video/2456780.aspx> (pristupljeno 6. kolovoza 2023.)
17. (VIDEO) Pogledajte kako vjetar u Zagrebu ruši veliku dizalicu, 2023., dostupno na:
<https://www.index.hr/vijesti/clanak/video-pogledajte-kako-vjetar-u-zagrebu-rusi-veliku-dizalicu/2480883.aspx> (pristupljeno 7. kolovoza 2023.)
18. Šaljite nam fotografije i osvojite nagrade!, 2007., dostupno na:
<https://www.jutarnji.hr/naslovnica/saljite-nam-fotografije-i-osvojite-nagrade-3792180> (pristupljeno 7. kolovoza 2023.)
19. Nevjerojatan video iz Španjolske: Snimljen trenutak rušenja krova sa zgrade!, 2023., dostupno na: <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/nevjerojatan-video-iz-spanjolske-snimljen-trenutak-rusenja-krova-sa-zgrade-15357136> (pristupljeno 9. kolovoza 2023.)
20. Čitatelj s Paga: Pogledajte more, to još nisam vidio; Znanstvenici: Nije zbog potresa, ovo je razlog!, 2023., dostupno na: <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/citatelj-s-paga-pogledajte-more-to-jos-nisam-vidio-znanstvenici-nije-zbog-potresa-ovo-je-razlog-15307062> (pristupljeno 9. kolovoza 2023.)
21. „Nemoj mi to stavljati na moje stvari!“: Pogledajte kako je razjareni gost potpuno izgubio živce na našoj poznatoj plaži, 2023., dostupno na:
<https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/nemoj-mi-to-stavljati-na-moje-stvari-pogledajte-kako-je-razjareni-gost-potpuno-izgubio-zivce-na-nasoj-poznatoj-plazi-15359946> (pristupljeno 9. kolovoza 2023.)

22. (FOTO) Srušio se dio fasade u centru grada, vatrogasci na terenu: 'Vidio sam kako pada...', 2023., dostupno na: <https://www.vecernji.hr/zagreb/urusila-se-fasada-u-ilici-citatelj-pala-je-na-plocnik-1680718> (pristupljeno 9. kolovoza 2023.)
23. (VIDEO) Ljutiti zbog nestrpljivih vozača: Pogledajte kako obilaze kolonu po zaustavnoj traci, 2023., dostupno na: <https://www.vecernji.hr/vijesti/video-neprihvatljivo-ponasanje-nestrpljivi-vozaci-zele-izbjeci-guzve-pa-voze-po-zaustavnoj-traci-1695436> (pristupljeno 11. kolovoza 2023.)
24. Fantastičan prizor: Zaigrani dupini snimljene u moru kraj Baške Vode, 2022., dostupno na: <https://www.vecernji.hr/vijesti/fantastican-prizor-zaigrani-dupini-snimljene-u-moru-kraj-baske-vode-1604654> (pristupljeno 11. kolovoza 2023.)
25. Međimurske novine – „Pošaljite nam vijest”, dostupno na: <https://www.mnovine.hr/info/posaljite-vijest/> (pristupljeno 11. kolovoza 2023.)
26. Dabar u Čakovcu: Kod LTH čitatelj snimio dabra, 2023., dostupno na: <https://www.mnovine.hr/naslovnica/dabar-u-cakovcu-kod-lth-citatelj-snimio-dabra/> (pristupljeno 11. kolovoza 2023.)
27. Čitatelj upozorava na potrgano igralo na dječjem igralištu na ulazu u čakovečki park!, 2021., dostupno na: <https://www.mnovine.hr/medimurje/citatelj-upozorava-na-potrgano-igralo-na-djecjem-igralistu-na-ulazu-u-cakovecki-park/> (pristupljeno 11. kolovoza 2023.)
28. Sudar dva osobna automobila na benzinskoj u Čakovcu, 2021., dostupno na: <https://www.mnovine.hr/medimurje/sudar-dva-osobna-automobila-na-benzinskoj-u-cakovcu/> (pristupljeno 11. kolovoza 2023.)
29. VIDEO: Najprije se sudarili na semaforu kod Avenue Malla, a zatim i potukli!, 2017., dostupno na: https://www.mnovine.hr/hrvatska/crna_hrvatska/video-najprije-se-sudarili-semaforu-kod-avenue-malla-a-zatim-potukli/ (pristupljeno 15. kolovoza 2023.)
30. Pošalji vijest i zaradi, dostupno na: <https://evarazdin.hr/predaj-vijest/> (pristupljeno 15. kolovoza 2023.)
31. Foto i video čitatelja - Tuča noćas poharala našu županiju, pogledajte kako je izgledalo, 2023., dostupno na: <https://evarazdin.hr/magazin/sredistu/foto-i-video-citatelja-tuca-nocas-poharala-cijelu-zupaniju-izdano-upozorenje-i-za-danas-404531/> (pristupljeno 15. kolovoza 2023.)

32. FOTO ČITATELJA Kako se riješiti stršljena i ne riskirati život, 2018., dostupno na: <https://evarazdin.hr/zanimljivosti/foto-citatelja-kako-se-rijesiti-strsljena-i-ne-riskirati-zivot-372451/> (pristupljeno 15. kolovoza 2023.)
33. Foto čitatelja - Teška prometna nesreća na autocesti, jedna osoba smrtno stradala, 2023., dostupno na: <https://evarazdin.hr/crna-kronika/foto-citatelja-teza-prometna-nesreca-na-autocesti-kod-varazdinskih-toplica-404806/> (pristupljeno 15. kolovoza 2023.)
34. (VIDEO ČITATELJA): Tenkovi na ulazu u Varaždin, 2019., dostupno na: <https://evarazdin.hr/magazin/zabava/etv-tenkovi-na-ulazu-u-varazdin-375616/> (pristupljeno 15. kolovoza 2023.)
35. Imaš vijest?, dostupno na: <https://epodravina.hr/imas-vijest/> (pristupljeno 15. kolovoza 2023.)
36. (FOTO) Nevrijeme ponovno iznenadilo Podravinu, slaba tuča pogodila Koprivnicu i okolna naselja. Dostupno na: <https://epodravina.hr/foto-nevrijeme-ponovno-iznenadilo-podravinu-tuca-pogodila-koprivnicu-i-okolna-naselja/> (pristupljeno 16. kolovoza 2023.)
37. (FOTO) Nevrijeme ponovno iznenadilo Podravinu, slaba tuča pogodila Koprivnicu i okolna naselja, 2022., dostupno na: <https://epodravina.hr/foto-video-drava-poplavila-vikendice-nedaleko-od-izletista-kriznica-naseljena-imanja-nisu-ugrozena/> (pristupljeno 16. kolovoza 2023.)
38. Javi nam vijest. Dostupno na: <https://www.varazdinske-vijesti.hr/javi-nam-vijest> (pristupljeno 16. kolovoza 2023.)
39. Video čitatelja: U Petrijancu padala tuča veličine golf loptica, 2023., dostupno na: <https://www.varazdinske-vijesti.hr/video/video-citatelja-u-petrijancu-padala-tuca-velicine-golf-loptica-71755> (pristupljeno 16. kolovoza 2023.)
40. Pošaljite nam vijest ili fotografiju i osvojite pretplatu, 2018., dostupno na: <https://www.varazdinske-vijesti.hr/promo/posaljite-nam-vijest-ili-fotografiju-i-osvojite-pretplatu-na-varazdinske-vijesti-11750> (pristupljeno 16. kolovoza 2023.)
41. (FOTO) „Bušač” guma u Varaždinu se vratio: opet stradali auti u Režekovoj!, 2022., dostupno na: <https://www.varazdinske-vijesti.hr/aktualno/foto-busac-guma-u-varazdinu-se-vratio-opet-stradali-auti-u-rezekovoj-65318> (pristupljeno 16. kolovoza 2023.)
42. Kritika i karikatura - Minimalac jeee..., 2022., dostupno na: <https://kritikaikarikaturacom.wordpress.com/2022/01/08/minimalac->

[jeee/?fbclid=IwAR26I8nmeaOUgS8XJYp_Xj4MxQ6wyH5NB9cOxG2x_DNZxWVUVcBR0Rkb_9U](https://www.facebook.com/kemija.hodzic.9/posts/pfbid02gmWKcXLR7nRyrieuu6E11nZduWna7cY1WTXQ1Jrov1rm21GyXx7RDjycjABZx6pxl?_cft__[0]=AZUv3XIrZ2X9N_2PcF9tS_fhh7p_UKAzHU4RtX7eAdUcSZuxqaHrQSTV14e_6rVkuXjhxeadyqTdJPF71I0GZETGQiLYIuYM9ck7ITZp9jJhtDqBxwjFx3GP7SCHoYFW7xhCQB0c5VvkMIKv_M4ZtVq&_tn_=%2CO%2CP-R) (pristupljeno 16. kolovoza 2023.)

43. Kritika i karikatura - Obrazovanje i Političari..., 2021., dostupno na:

https://kritikaikarikaturacom.wordpress.com/2021/12/23/obrazovanje-i-politicari/?fbclid=IwAR0tCJL9qT_z3oHVJWd7eWtlcaHq2rPFLMkKTWqjEBt_v7YsYjJMireAf0 (pristupljeno 16. kolovoza 2023.)

44. Facebook status Kemije Hodžić. 2023. Dostupno na:

[https://www.facebook.com/kemija.hodzic.9/posts/pfbid02gmWKcXLR7nRyrieuu6E11nZduWna7cY1WTXQ1Jrov1rm21GyXx7RDjycjABZx6pxl?_cft__\[0\]=AZUv3XIrZ2X9N_2PcF9tS_fhh7p_UKAzHU4RtX7eAdUcSZuxqaHrQSTV14e_6rVkuXjhxeadyqTdJPF71I0GZETGQiLYIuYM9ck7ITZp9jJhtDqBxwjFx3GP7SCHoYFW7xhCQB0c5VvkMIKv_M4ZtVq&_tn_=%2CO%2CP-R](https://www.facebook.com/kemija.hodzic.9/posts/pfbid02gmWKcXLR7nRyrieuu6E11nZduWna7cY1WTXQ1Jrov1rm21GyXx7RDjycjABZx6pxl?_cft__[0]=AZUv3XIrZ2X9N_2PcF9tS_fhh7p_UKAzHU4RtX7eAdUcSZuxqaHrQSTV14e_6rVkuXjhxeadyqTdJPF71I0GZETGQiLYIuYM9ck7ITZp9jJhtDqBxwjFx3GP7SCHoYFW7xhCQB0c5VvkMIKv_M4ZtVq&_tn_=%2CO%2CP-R) (pristupljeno 16. kolovoza 2023.)

45. Facebook status Kemije Hodžić. 2023. Dostupno na:

[https://www.facebook.com/kemija.hodzic.9/posts/pfbid02cG4Jca9VSQ93XV63xHPyGtneFoCgLwzQfQ8DFRkh6dMT1Mb31fcES5WDDbpSLBF11?_cft__\[0\]=AZVzwa1tTWbh2Vqi-jWge67Iq-sv0JA52nvv86wmToCa5_YAeExAylHKNxV3qtJEzKHcr45_UwNn3NS26Mq7hF-C5Y6kAJsZK4fncVrnF_bdTjldv8MgKs5_UJM6HJdA9hysLnBBjghGzBvfRwqfITmc&_tn_=%2CO%2CP-R](https://www.facebook.com/kemija.hodzic.9/posts/pfbid02cG4Jca9VSQ93XV63xHPyGtneFoCgLwzQfQ8DFRkh6dMT1Mb31fcES5WDDbpSLBF11?_cft__[0]=AZVzwa1tTWbh2Vqi-jWge67Iq-sv0JA52nvv86wmToCa5_YAeExAylHKNxV3qtJEzKHcr45_UwNn3NS26Mq7hF-C5Y6kAJsZK4fncVrnF_bdTjldv8MgKs5_UJM6HJdA9hysLnBBjghGzBvfRwqfITmc&_tn_=%2CO%2CP-R) (pristupljeno 16. kolovoza 2023.)

46. Imaš priču, video ili fotografiju? Pošalji nam osvoji i do 130 eura. Dostupno na:

<https://www.24sata.hr/fun/najbolje-snimke-nasih-citatelja-reportera-saljite-svoje-price-i-snimke-i-osvojite-do-1000-kuna-855250> (pristupljeno 18. kolovoza 2023.)

14. Popis slika

Slika 8.1.1. Objava Branke Stamenković o neugodnom iskustvu s poroda	24
Slika 8.1.2. Primjer izgleda naslovne strane portala B92 i prikaz inačice Blog.....	25
Slika 8.1. 3. Primjer izgleda bloga na portalu B92.....	25
Slika 8.1.4. Obavijest građanima o izgubljenim materijalima koje su poslali portalu 021.rs	26
Slika 8.1.5. Apel portala 021.rs na slanje sadržaja od strane građana.....	26
Slika 8.2.1. Primjer jednoga od statusa Kemije Hodžić na Facebook platformi	28
Slika 8.2.2. Primjer jednoga od statusa Kemije Hodžić na Facebook platformi	29
Slika 8.2.3. Karikatura Elmedina Došla	29
Slika 8.2.4. Karikatura Elmedina Došla	30
Slika 8.3.1. Poziv građanima da se angažiraju u kreiranju sadržaja na portalu Vijesti.me	32
Slika 8.3.2. Primjer izgleda portala RTCG.me u obliku Android aplikacije.....	33
Slika 8.3.3. Primjer izgleda rubrike za dojave čitatelja pod nazivom „Čuj-viđi-javi“	33
Slika 9.1.1. Primjer naslovnice 24sata i sadržaja građana koji su dospjeli na naslovnu stranu.....	35
Slika 9.1.2. Primjer naslovnice 24sata i sadržaja građana koji su dospjeli na naslovnu stranu.....	35
Slika 9.1.3. Poziv građanima da sudjeluju u kreiranju sadržaja	36
Slika 9.1.4. Poziv građanima na daljnji angažman u stvaranju sadržaja na portalu 24sata.hr.....	37
Slika 9.1.5. Informacije o honorarnim iznosima i kontaktima	37
Slika 9.1.6. Primjer na koji način portal 24sata.hr popisuje videozapis poslan od strane građana	38
Slika 9.1.7. Primjer na koji način 24sata.hr potpisuje fotografiju poslanu od strane čitatelja.....	39
Slika 9.1.8. Primjer izgleda naslovne strane portala 24sata.hr i inačice „Imaš priču, fotografiju ili video?“	39
Slika 9.2.1. Primjer na koji način index.hr potpisuje fotografiju poslanu od strane građana	40
Slika 9.2.2. Primjer na koji način index.hr potpisuje videozapis poslan od strane građana.....	40
Slika 9.3.1. Apel upućen građanima za sudjelovanjem u kreiranju sadržaja	41
Slika 9.3.2. Apel upućen građanima za sudjelovanjem u kreiranju sadržaja	42
Slika 9.3.3. Primjer označavanja fotografije na portalu jutarnji.hr poslane od strane čitatelja	42
Slika 9.3.4. Primjer označavanja fotografije poslane od strane građana na portalu jutarnji.hr	43
Slika 9.3.5. Primjer videozapisa poslanog od strane građana	43
Slika 9.4.1. Primjer označavanja fotografije poslane od strane građana	44
Slika 9.4.2. Primjer označavanja videozapisa poslanog od strane građana.....	44
Slika 10.1.1. Upute za slanje sadržaja nastalog od strane građana.....	47

Slika 10.1.2. Primjer vijesti nastale apelom čitatelja na problem.....	48
Slika 10.1.3. Primjer označavanja fotografije poslana od strane građana	49
Slika 10.1.4. Primjer označavanja fotografije nastale od strane građana	49
Slika 10.2.1. Primjer apela građanima na angažman u kreiranju sadržaja	50
Slika 10.2.2. Primjer označavanja videozapisa poslanog od strane građana, 2023.....	51
Slika 10.2.3. Primjer označavanja videozapisa poslanog od strane čitatelja, 2019.....	51
Slika 10.2.4. Primjer označavanja fotografije poslana od strane građana, 2018.....	52
Slika 10.2.5. Primjer označavanja fotografije poslana od strane građana, 2023.....	52
Slika 10.3.1. Prikaz mogućnosti angažmana građana na portalu ePodravina.hr	53
Slika 10.3.2. Primjer označavanja fotografije poslana od strane građana	53
Slika 10.3.3. Primjer označavanja videozapisa od strane građana	54
Slika 10.4.1. Način portala varazdinske-vijesti.hr da privuku građane na angažman u stvaranju sadržaja.....	55
Slika 10.4.2. Rubrika za slanje sadržaja građana	55
Slika 10.4.3. Prikaz označavanja fotografije poslana od strane građana.....	56
Slika 10.4.4. Primjer označavanja videozapisa poslanog od strane građana.....	56

15. Popis grafova

Graf 11.3.1. Spol	59
Graf 11.3.2. Dobna skupina.....	59
Graf 11.3.3. Koji je Vaš stupanj obrazovanja?.....	60
Graf 11.3.4. Koji je Vaš status zanimanja?	61
Graf 11.3.5. Po Vašem mišljenju, koliko je stupanj obrazovanja važan u novinarskoj struci? Broj 1 označava „Uopće nije važan“, a broj 6 označava „Iznimno je važan“	62
Graf 11.3.6. Kakvo obrazovanje bi po Vašem mišljenju trebao imati novinar?	63
Graf 11.3.7. Jeste li upoznati s pojmom građanskog novinarstva?	64
Graf 11.3.8. Ako je Vaš odgovor na prethodno pitanje bio potvrđan, možete li svojim riječima ukratko opisati što bi taj pojam značio?	65
Graf 11.3.9. Po Vašem mišljenju, koliko je građansko novinarstvo dobro ili loše? Broj 1 označava „Iznimno loše“, a broj 6 „Iznimno dobro“	66
Graf 11.3.10. Pratite li vijesti općenito?.....	66
Graf 11.3.11. Ukoliko je Vaš odgovor na prethodno pitanje bio potvrđan, u kojem obliku medija pratite ponajviše vijesti?.....	67
Graf 11.3.12. Komentirate li sadržaje objavljene na portalima i društvenim mrežama?	68
Graf 11.3.13. Je li opcija ostavljanja komentara dobar način interakcije novinara s čitateljima?.....	68
Graf 11.3.14. Po Vašem mišljenju, treba li uvijek ostaviti mogućnost čitateljima da komentiraju sadržaje na portalima i društvenim mrežama?	69
Graf 11.3.15. Jeste li čuli za pojmove „UGC“ i „UGS“?	70

Graf 11.3.16. Kao čitatelji, podržavate li „akcije“ poput one u 24sata koja nudi honorarnu zaradu u zamjenu za dobivenu priču, to jest želi da se čitatelji nađu u ulozi „istraživača“, odnosno, stvaratelja sadržaja (contenta)?	71
Graf 11.3.17. Po Vašem mišljenju, ima li sadržaj snimljen (mobitelom, kamerom i sl.) od strane čitatelja jednaku težinu kao i kada bi o tom istom sadržaju izvještavao novinar?	72
Graf 11.3.18. Smatrate li izvještavanje (stvaranje contenta) od strane čitatelja vjerodostojnim i kvalitetnim?	73
Graf 11.3.19. Trebaju li novinari „ostati“ novinari, a čitatelji „ostati“ čitatelji?	74
Graf 11.3.20. Mislite li da se već sada, i da će se, u budućnosti, novinarstvo temeljiti na sadržaju (contentu) plasiranom od strane čitatelja, odnosno njihovog sadržaja?	74